

Jihadi Management Style of the Ministry of Industry in Response to the Needs of the War

ARTICLE INFO

Article Type
Research Article

Authors

Leila Falehgari¹
Abdul Reza Adhami^{2*}
Norouz Hashem Zehi³

How to cite this article

Leila Falehgari, Abdul Reza Adhami, Norouz Hashem Zehi, Jihadi Management Style of the Ministry of Industry in Response to the Needs of the War, *Journal of Islamic Life Style Centeredon Health*, 2020;4(3):159-177.

1. PhD Student in Sociology, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.
2. Associate Professor, Department of Sociology, North Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran (Corresponding Author).
3. Assistant Professor, Department of Social Sciences, East Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

* Correspondence:

Address:
Phone:
Email: adhamiab@yahoo.com

Article History

Received: 2020/09/29
Accepted: 2020/12/12
Published: 2020/12/20

ABSTRACT

In this research, the role of the Ministry of Industry in meeting the needs of war is discussed. In this article, based on conversations with government officials and industry managers during the imposed war, we review the services of the Ministry of Industry during the war and its main needs, including damage to industry and other parts of Iran during the imposed war. Paid . The financial losses of the war and the losses of the industry and mining sector in the imposed war have been the most important necessities of the performance of the Ministry of Industry in responding to the needs of the imposed war. The services of the Ministry of Industry and Mines during the imposed war are also explained and reviewed.

Keywords: Necessity, Services, Imposed War, Ministry of Industry, War Economy, Industry, Industrial Economics.

سبک مدیریت جهادی وزارت صنایع در پاسخ به

نیازهای جنگ

لیلا فعله گری^۱

دانشجوی دکتری جامعه شناسی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

عبدالرضا ادهمی^{۲*}

دانشیار گروه جامعه شناسی، واحد تهران شمال، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران (نویسنده مسئول).

نوروز هاشم زهی^۳

استادیار گروه علوم اجتماعی، واحد تهران شرق، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

چکیده

در این پژوهش به نقش وزارت صنایع در پاسخگویی به نیازهای جنگ میپردازد. در این مقاله بر اساس گفتگو با مطلعین و مدیران دولتی و دست اندرکاران صنعت در دوره جنگ تحمیلی، بر خدمات وزارت صنایع در دوره جنگ مروری داریم و به ضرورت های اصلی آن شامل خسارات وارده بر بخش صنعت و دیگر بخشهای کشور ایران در دوران جنگ تحمیلی پرداخته می شود. خسارات مالی جنگ و خسارات بخش صنعت و معدن در جنگ تحمیلی از مهمترین ضرورت های عملکرد وزارت صنایع در پاسخ به نیازهای جنگ تحمیلی بوده است. همچنین خدمات وزارت صنعت و معدن در دوران جنگ تحمیلی مورد تبیین و بررسی قرار میگیرد.

کلیدواژه: ضرورت، خدمات، جنگ تحمیلی، وزارت صنایع، اقتصاد جنگ، صنعت، اقتصاد صنعتی.

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۷/۰۸

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۰۹/۲۲

* نویسنده مسئول: adhamiab@yahoo.com

مقدمه

بیان مساله

جمهوری اسلامی ایران، در روز سی و یکم شهریور ماه سال ۱۳۵۹ خورشیدی برابر با ۲۲ سپتامبر سال ۱۹۸۰ میلادی با تهاجم دولت بعثی عراق به مرزهایش روبرو شد. جبران خسارات مالی و صدمات انسانی جنگ تحمیلی برای سالها امکان پذیر نخواهد بود و هزاران جان از دست رفته هیچگاه عملاً قابل جبران نیست. اگر چه ممکن است پرداختن به اوضاع صنعتی ایران در آن دوران به لحاظ تاریخی حائز اهمیت باشد ولی آثار مثبت و منفی آن واقعه حتی تا به امروز در تمامی ابعاد صنعت کشور ظهور و بروز داشته لذا شناخت بیشتر و تمرکز بر اوضاع صنعتی ایران و سیاست های اقتصادی اتخاذ شده در آن دوران برای پاسخ به نیازهای جنگ و مدیریت کشور مفید است و می تواند برای شرایط امروز کشور نیز درس هایی دربرداشته باشد. بخش صنعت از طریق تولید و صادرات کالاهای صنعتی در تحقق استقلال اقتصادی، ایجاد اشتغال و کاهش فقر و خروج اقتصاد کشور از شرایط تک محصولی (نفت) نقش مهمی دارد. تحقق اهداف توسعه اقتصادی و اجتماعی کشور، در گرو گزینش استراتژی های توسعه صنعتی مناسب با دورنمای بلندمدت مشخص و توجه به وضع و جهت کلی اقتصاد جهانی و سهم گیری در آن است. در این بین بخش صنعت با ضرورت هایی مواجه بود که باعث ورود و نقش آفرینی در پاسخ به نیازهای جنگ تحمیلی گشته بود. خسارات مالی جنگ و خسارات بخش صنعت و معدن در جنگ تحمیلی از مهمترین ضرورت های عملکرد وزارت صنایع در پاسخ به نیازهای جنگ تحمیلی بوده است. با ورود همه جانبه وزارت صنایع جهت پاسخگویی به نیازهای جنگ تحمیلی، مجموعه اقدامات گسترده و خدمات وسیعی توسط زیربخشهای بخش صنعت و سازمانهای وابسته وزارت صنعت و معدن صورت پذیرفت که در این پژوهش بدانها پرداخته میگردد.

اهمیت و ضرورت پژوهش

اقتصاد علم تخصیص بهینه منابع است. علمی است که نیازهای نامحدود را با امکانات و منابع محدود تطبیق میدهد. لذا رشد سریع جمعیت در جهان و مصرف بی رویه بشر که منجر به کاهش ذخایر منابع در جهان میشود، باعث میگردد بشر پا را فراتر نهاده و از مدل های دیگری برای مدیریت جامعه استفاده نماید. یکی از این مدلها در جوامع مدرن و صنعتی، ایجاد جنگ میباشد. جوامع مدرن همواره در جستجوی شرایطی هستند که بتوانند از خلاهای قوانین حقوقی و کیفی در عرصه جهانی استفاده برده و با برپایی جنگ در کشورهایی که دارای ذخایر و معادن و صنایع پیشرفته ای هستند، آنها را به صورت مستقیم و غیرمستقیم استعمار و استثمار نمایند. یکی از این جنگها، جنگ تحمیلی ایران و عراق میباشد که با تحریک کشورهای مختلف به وسیله عراق حملات وسیع و گسترده ای علیه کشور ایران صورت پذیرفت. انقلاب اسلامی ایران و نوبد ساختار منسجم دولتی و حکومتی، شرایطی را به وجود آورده بود که ایران مطمئن نظر دولتهای استکباری قرار گیرد. آنها با هدف از بین بردن نظام جمهوری اسلامی ایران (که آن را محافظ و نگهبان

مبانی نظری

پیشینه تحقیق

در زمینه عملکرد وزارت صنعت در جنگ تحمیلی چندین گزارش آماری منتشر شده است. روانبخش و روادار در کتاب « بیست سال تلاش صنعت» که توسط اداره آمار و اطلاع رسانی وزارت صنعت و معدن تدوین شده است، عملکرد و خدمات وزارتخانه در طول هشت سال جنگ تحمیلی مورد بررسی قرار گرفته و کلیه اقدامات وزارت صنعت و سازمان‌های وابسته آن در امور اقتصادی، اشتغال، تولید، واردات و توزیع کالای اساسی کشور و مدیریت شرایط بحرانی جنگ و بعد از جنگ گزارش کرده اند. صادقیان در کتاب « گزارش صنعت و معدن از سال ۱۳۵۷ تا ۱۳۸۲» نیز به فعالیت‌ها و اقدامات و نقش مهم صنعت در دوران دفاع مقدس و تشریح اقدامات اساسی این وزارتخانه در بازسازی‌های بعد از جنگ در نقاط جنگ زده کشور به تفکیک استانها پرداخته و به ترتیب تمام سال‌های جنگ و بعد از جنگ را به صورت گزارش آماری تصویر کرده است.

مسعود درودی در پژوهش خویش نقش صنعت و نفت را توامان بررسی کرده و در قسمتهایی از پژوهش خویش به موضوع جنگ تحمیلی و تاثیرات دو سویه صنعت و جنگ بر یکدیگر پرداخته است. یکی از مفاهیمی که طی یک صد سال گذشته همواره ذهن اندیشمندان ایرانی را به خود مشغول داشته است، علل توسعه نیافتگی جامعه ی ایرانی است. از منظرهای متعددی به این مسئله پرداخته شده است. یکی از سویه های مهم توسعه یافتگی دسترسی به سطح بالای صنعتی شدن است. سیاست گذاری توسعه صنعتی که به نوعی از دوران حکومت رضاشاه پهلوی به این سو به منظور بازسازی زیرساخت های کشور پیگیری شد به مثابه زیربنای توسعه کشور همواره یکی از نقاط مهم توسعه نیافتگی مورد توجه بوده است. علی رغم اهمیت بررسی و شناخت عوامل و علل توسعه صنعتی، کمتر اثری به طور مشخص به علل توسعه نیافتگی صنعتی تاکید کرده است. کتاب « نفت، دولت و صنعتی شدن در ایران» نوشته مسعود درودی کارشناس (استاد دانشگاه سواز لندن- انگلستان) است یکی از آثار معدودی که به علل سیاست گذاری ناکارآمد صنعتی پرداخته است بررسی و نقد می شود. محقق تلاش داشته که با رویکردی ساختاری به بررسی تاثیر نفت بر سیاست گذاری صنعتی در دوران پهلوی بپردازد. پژوهش حاضر ناظر به نقد رویکرد محقق به موضوع تاثیر نفت بر سیاست گذاری صنعتی و نتایج حاصل از رویکرد اتخاذ شده است و در صدد است بیان کند که روند صنعتی ایران با توجه به موضوع جنگ تحمیلی کاملا تحت تاثیر قرار گرفته و توانسته است رشد چشمگیری حاصل نماید و همچنین با رشد خویش موفق شده است که تاثیرات مثبتی بر روی معادلات جنگی گذارد. این همان موضوع تاثیرات دوسویه صنعت و جنگ است که در این پژوهش بدان پرداخته شده است و به طور اجمال بیان میدارد که جنگ باعث رشد و شکوفایی صنعت در ایران و رشد صنعت در ایران باعث تحکیم و تقویت نیروهای داخلی برای جلو بردن قدرتمندانه جنگ گردید. (۱)

خوب منافع ایران در جهان و منطقه میدانستند) و همچنین غارت منابع و معادن و صنایع کشور به آن حمله کرده و سعی در تحقق اهداف خویش داشتند. لذا بررسی وسیع و مختلف جنگ تحمیلی علاوه بر اینکه ابعاد پیچیده و فنی پشت پرده را آشکار میسازد، بلکه باعث ایجاد علم و آگاهی که زاینده توانایی و قدرت است میگردد و تقویت نیروی کشور را به معنای عام موجب میگردد. یکی از مهمترین ابعاد جنگ تحمیلی بخش صنایع و معادن کشور ایران است. معادنی که مطمح نظر دشمنان بود برای استعمار و غارت و همچنین صنایعی که مد نظر دشمنان بود برای نابود شدن. مهمترین دستور کار دشمن در جنگ تحمیلی؛ نابودی صنایع در درجه اول بود تا توان دفاعی ایران را تضعیف نماید و بتواند نفوذ خود را ایران را وسعت و عمق بخشد و در درجه دوم غارت منابع ایران بود. لذا وزارت صنعت و معدن، یکی از مهمترین و اصلی ترین اهداف دشمن در جنگ تحمیلی بوده است. نقش وزارت صنعت و معدن در کشور لازم است به دقت تبیین و تحلیل گردد تا بتوان بیش از پیش به اهمیت صنعت در رشد و اعتلا و پیشرفت کشور، پی برد و از کیان آن محافظت نمود. لذا این تحقیق به دنبال تدوین، ارزیابی نقش و عملکرد وزارتخانه صنعت و معدن در دوران جنگ تحمیلی (۱۳۵۹-۱۳۶۷) و سال‌های پس از آن در بخش بازسازی خسارت‌های جنگ است. این بخش از تاریخ اقتصادی کشور، با اینکه بسیار حائز اهمیت بوده است ولی کمتر مورد توجه قرار گرفته و داده‌های مربوط به آن پراکنده و خام است. شایسته است اقدامات و دستاوردهای دولتمردان و کارکنان وزارت صنعت و معدن با رویکرد جامعه‌شناسی اقتصادی بررسی و به نسل‌های امروز و آتی این سرزمین عرضه شود. توجه به بخشی از تاریخ اقتصادی- اجتماعی کشور تنها برای اهداف نظری و افزودن بر دانش موجود نیست بلکه اهداف توسعه ای نیز دربردارد. این سوال پیش می‌آید که چگونه کشور با حکومت تازه تأسیس و دارای رکود اقتصادی سنگین که توسط ابرقدرت‌های جهانی تحریم و تهدید می‌شد به مدت هشت سال در جنگ مقاومت کرد؟ امید است نتایج این تحقیق شرایطی را فراهم می‌سازد تا درس‌ها و تجارب نحوه مدیریت صنعت در شرایط بحرانی آشکار شود. از این رو بررسی مناسبات صنعت و جنگ برای دست یافتن به الگویی برای پیشگیری و مقابله کشور در شرایط مشابه و دست یافتن به تجربیاتی که می‌تواند کشور را در زمینه اقتصادی و صنعتی توسعه دهد اهمیت می‌یابد. تا بتوان از پتانسیل‌های موجود در کشور با روش و آگاهی مناسبتر، به بیشترین بهره‌وری دست یافت.

سوالات تحقیق

امید است نتایج این تحقیق شرایطی را فراهم می‌سازد تا درس‌ها و تجارب نحوه مدیریت صنعت در شرایط بحرانی آشکار شود. از این رو در پی پاسخ به این سوالات است که:

۱. خدمات و فعالیتهای وزارت صنعت و سازمان‌های وابسته در پاسخ به نیازهای جنگ تحمیلی در چه محورهایی بوده اند؟
۲. کدام ضرورت‌ها و خسارات وارده باعث عملکرد وزارت صنعت و سازمان‌های وابسته در پاسخ به نیازهای جنگ بوده است؟

با توجه به موضوع تحقیق و پژوهش که بررسی ضرورتها و خدمات وزارت صنعت در جنگ تحمیلی میباشد، لذا در چارچوب مفهومی این پژوهش ناگزیر هستیم که هزینه‌ها و خساراتی را که به عنوان اصلی‌ترین محور ضرورت ورود وزارت صنعت در پاسخ به نیازهای جنگ میباشد مورد تبیین و بررسی قرار گیرد و از آنجا که این تحقیق به روش کیفی انجام می‌شود از چارچوب نظری که مبنای فرضیه‌های تحقیق قرار می‌گیرد بی‌نیاز است با این حال پرداختن به مباحث اقتصاد جنگ و رابطه صنعت و جنگ چارچوب مفهومی فراهم می‌کند که راهنمای محقق در خوانش و تفسیر داده‌های جمع‌آوری شده خواهد بود. جنگ خشونت‌سازمان یافته است که دو یا چند کشور علیه همدیگر انجام می‌دهند. جنگ گذشته از خسارت‌های وارده مستقیم و انهدام بخشی از تاسیسات صنعتی و زمین‌های زراعی، معادن، سیستم حمل و نقل و ... نظام اقتصادی را با بحران‌های دیگری روبرو می‌کند از آن جمله:

الف) کاهش تولید: در اوضاع جنگی، از سویی به دلیل اشغال بخشی از مناطق، واحدهای اقتصادی آن مناطق از چرخه تولید خارج می‌شوند و از سوی دیگر، به دلیل انتقال بخشی از منابع ارزی و انسانی به حوزه جنگ، واحدهای اقتصادی مستقر در خارج از مناطق جنگی نیز در مسیر کاهش تولید قرار می‌گیرند.

ب) انتقال نیروی انسانی از سایر بخش‌ها به بخش جنگ و وقوع پدیده مهاجرت: در دوران جنگ بهره‌برداری از عوامل تولید برای اهداف جنگ در اولویت قرار می‌گیرد، زیرا که به دلیل نیاز جنگ به نیروی انسانی به میزانی بیشتر از کادر نظامی در امور دفاعی، نیروی انسانی شاغل در بخش‌های دیگر به بخش امور دفاعی انتقال می‌یابد که در پی آن کاهش بهره‌برداری از ظرفیت‌های تولیدی در بخش غیرنظامی را به دنبال دارد. به ویژه آنکه در زمان جنگ ضرورت انجام دادن تحقیقات گسترده و جامع‌تر در امور نظامی، مستلزم به کارگیری تعداد زیادی از دانشمندان و محققان برجسته است.

ج) کاهش سرمایه‌گذاری: در دوران جنگ، عدم امنیت و ثبات اقتصادی، عدم اطمینان و نبود چشم‌انداز مثبت، به کاهش انگیزه برای سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی می‌انجامد، و حتی ناامنی حاصل از جنگ و بالا رفتن ریسک سرمایه‌گذاری موجب خروج سرمایه از کشورهای بحران زده خواهد شد. کاهش پس‌انداز یکی دیگر از پیامدهای شرایط جنگی است.

د) اختلال در تجارت خارجی: جنگ موجب کاهش تولید و افزایش تقاضا می‌شود در عین حال خسارت دیدن شبکه‌های حمل و نقل به ویژه گلوگاه‌های ورود و خروج کالا در بنادر عملاً موجب می‌شود تجارت خارجی و درآمد ارزی کشور مختل گردد. تهدید و آسیب دیدگی تجهیزات و لوازم تخلیه و بارگیری کالا، افزایش حق بیمه وسایل حمل و نقل، تغییر مسیر انتقال کالا به امن‌ترین مسیر، مشکلات عمده‌ای را در این بخش به همراه دارد.

در زمان جنگ، دولت‌ها می‌کوشند در کنار برنامه‌ها و عملیات نظامی، با اتخاذ سیاست‌های اقتصادی مناسب، نه تنها از توان اقتصادی برای رسیدن به اهداف جنگ استفاده کنند که با کنترل بازار از امکان ایجاد شرایط بحرانی و سقوط دولت بکاهند. نگاهی به تجربه

عبدالمجید آهنگری در پژوهش خویش مطالعاتی بر بخش صنعتی دارد و در قسمتهایی از پژوهش به دوران انقلاب اسلامی ایران و دوران دفاع مقدس می‌پردازد و عوامل موثر بر رشد و شکوفایی صنعتی را از یک سو و عوامل موثر بر دفاع مقدس را از سویی دیگر مورد مطالعه و بررسی قرار میدهد. بر اساس تجربه‌ی تاریخی کشورهای صنعتی و روند چند دهه‌ی اخیر کشورهای تازه صنعتی شده و نیز دیدگاه اقتصاددانان، تغییرات ساختاری در راستای صنعتی شدن کشورها در کنار عوامل سنتی رشد، یعنی نیروی کار و سرمایه از عوامل بالقوه رشد اقتصادی محسوب می‌شوند. بر این اساس، در پژوهش حاضر اثرات تغییرات ساختاری در اقتصاد متکی به نفت ایران در زمینه‌ی تولید، صادرات و بهره‌وری نیروی کار بر رشد اقتصادی مورد بررسی قرار گرفته است.

مروری بر پیشینه تحقیقات و مقالات پژوهشی منتشر شده نشان می‌دهد که آنها یا آمارها و ارقام فعالیت وزارت صنعت هستند که توسط خود سازمان و با نگاهی مثبت به عملکرد سازمانی منتشر شده‌اند یا با نگاه ساختاری و کلان‌نگر، مدیریت اقتصادی در دوران جنگ را بررسی کرده‌اند و به طور خاص به وضعیت صنعت نپرداخته‌اند. این بخش از تاریخ اقتصادی کشور کمتر مورد توجه قرار گرفته است و داده‌های مربوط به آن پراکنده و خام است. شایسته است اقدامات و دستاوردهای دولتمردان و کارکنان وزارت صنعت و معدن با رویکرد جامعه‌شناسی اقتصادی بررسی و به نسل‌های امروز و آتی این سرزمین عرضه شود. توجه به بخشی از تاریخ اقتصادی-اجتماعی کشور تنها برای اهداف نظری و افزودن بر دانش موجود نیست بلکه اهداف توسعه‌ای نیز دربردارد.

النصرانی در این مقاله به تاثیرات منفی جنگ ایران و عراق بر صنعت (به طور جزئی و ضمنی) و اقتصاد کلان ایران (به طور کلی و صریح) می‌پردازد. وی به طور کلی بیان میدارد که: جنگ ایران و عراق نزدیک به ۸ سال طول کشید و این ۸ سال پیامدهای اقتصادی ناگواری برای هر یک از طرفین جنگ ایجاد نمود. این برخورد و تضاد، هزینه‌های بی‌سابقه‌ای را در قرن بیستم برای هر یک از طرفین به وجود آورد. هزینه‌های این تضاد و درگیری نزدیک به ۲۰ میلیارد دلار تخمین شده است. در طول این مدت شرایط اقتصادی ایران به شدت آسیب‌های جدی دید. ۳ مساله مهم در این تحقیق مورد بررسی قرار می‌گیرد: تاثیرات اقتصادی که این جنگ بر ایران داشت. دوم ضربات شدیدی که بر ایران وارد آمد به واسطه حمایت و نقش عربستان سعودی در تغییر موقعیت ایران و عراق در عرصه و عرضه نفت و بازارهای بین‌المللی. سوم تاثیرات توسعه اقتصادی دوره‌های بعد از جنگ نیز مورد بررسی قرار گرفت. به طور کلی النصرانی در این پژوهش به تاثیرات منفی جنگ بر صنعت ایران نیز می‌پردازد. همچنین ضربات شدیدی که بر این بخش به وجود آمد نیز مورد توجه قرار می‌گیرد. وی به اثرات صنعت آسیب دیده و تلاشهای بخش صنعت ایران برای خروج از شرایط به وجود آمده و ایجاد فضای بازسازی و توسعه اقتصادی نیز می‌پردازد. (۳)

چارچوب مفهومی

گردآوری داده‌های تحقیق از طریق گفتگو با مطلعین مزایای بسیاری دارد و امکان می‌دهد تا فرد پاسخگو دیدگاه هایش را کامل تر و بهتر از زمانی که به سوالات پرسشنامه یا گفتگو با مطلعین ساخت یافته پاسخ می‌دهد بیان کند. موزر و ناگل (۲۰۰۲) گفتگو با مطلعین و متخصصان را نوعی جمع آوری اطلاعات نیمه ساخت یافته می‌دانند. در این جا برخلاف گفتگوهای زندگینامه نگارانه به مطلعین نه به عنوان یک شخص، بلکه به قابلیتش به عنوان متخصص در یک حوزه خاص توجه می‌شود. متخصصان نه به عنوان یک مورد منفرد بلکه به منزله نمایندگان یک گروه از متخصصان خاص در نمونه گنجانده می‌شوند. راهنمای جمع آوری اطلاعات در اینجا کاربرد رهنمودی بیشتری در خصوص حذف موضوعات بی حاصل دارد... مشکل هدایت در اینجا خود را بیشتر نشان می‌دهد، چون فردی که با او گفتگو می‌شود بیشتر به منزله صاحب توانایی و قابلیت‌های خاصی مورد توجه است تا به منزله یک شخص. در تفسیر گفتگوهای صورت گرفته با مطلعین و متخصصان هدف عمدتاً تحلیل و مقایسه محتویات دانش متخصصان است. نمونه‌ها در این نوع جمع آوری اطلاعات بر اساس نمونه گیری تدریجی انتخاب می‌شوند.

یکی از روش‌های ساده و کارآمد تحلیل کیفی، تحلیل مضمون^۱ است. در واقع، تحلیل مضمون، اولین روش تحلیل کیفی است که پژوهشگران باید یاد بگیرند. این روش، مهارت‌های اساسی مورد نیاز برای بسیاری از تحلیل‌های کیفی را فراهم می‌کند. مضمون الگویی است که در داده‌ها یافت می‌شود و حداقل به توصیف و سازماندهی مشاهدات و حداقل به تفسیر جنبه‌هایی از پدیده می‌پردازد (۶) پژوهشگر در تحلیل مضمون، مباحث مهم مطرح شده در متن را استخراج می‌کند. فرایند تحلیل مضمون شامل یک رفت و برگشت مستمر بین مجموعه داده‌ها و خلاصه‌های کدگذاری شده و تحلیل داده‌هایی است که به وجود می‌آیند. تحلیل مضمون فرایندی بازگشتی است که در آن حرکت به عقب و جلو در بین مراحل ذکر شده وجود دارد.

تجزیه و تحلیل و یافته‌های تحقیق

کشورهای جهان بخصوص در جنگ جهانی دوم نشان می‌دهد که حتی در آزادترین نظام‌های اقتصادی، شرایط جنگ و بحران اقتصادی، دخالت دولت در تخصیص منابع و نامین و توزیع کالاهای اساسی اجتناب ناپذیر است. از این نظر مدیریت اقتصادی در دوران جنگ تحمیلی موضوعی ضروری برای تحقیق و بررسی است. اما درباره رابطه صنعت و جنگ چه می‌توان گفت؟ گیدنز صنعتی شدن جنگ را بخشی از مدرنیته می‌داند و می‌نویسد: «از همان نخستین مراحل دوران صنعتی شدن، فرآیندهای تولیدی مدرن استفاده نظامی نیز داشته‌اند و این موجب دگرگونی اساسی روش‌های تأمین هزینه جنگ، ساختن جنگ افزار و شیوه‌های سازماندهی نظامی شده است به نحوی که همه این ابعاد بسیار پیشرفته‌تر از فرهنگ‌های غیرصنعتی است. نیروی اقتصادی برتر، انجام سیاسی و برتری نظامی، همراه با هم، دلیل گسترش ظاهراً مقاومت ناپذیر روش‌های زندگی غربی در سراسر جهان طی دو قرن گذشته بوده است.» (۴)

مواد و روش‌ها

داده‌های این تحقیق با رویکرد توصیفی-تحلیلی و به روش کیفی و با ابزار گفتگو با مطلعین جمع آوری می‌شوند. در این تحقیق رویکرد روایت‌پژوهی مورد استفاده قرار می‌گیرد. روایت‌پژوهی یعنی داستان‌های زیسته و نقل شده (۵). روایت‌پژوهی اشکال متعددی دارد و از شیوه‌های تحلیلی متنوعی استفاده می‌کند که ریشه در رشته‌های مختلف علوم اجتماعی و انسانی دارد. واژه «روایت» را می‌توان به هرگونه متن یا گفتگویی نسبت داد یا این که از آن برای اشاره به حالت خاصی از پویا در پژوهش کیفی استفاده کرد که کانون تمرکز آن داستان‌های نقل شده توسط افراد است. اما در مجموع روایت، متنی گفتاری یا نوشتاری است که حاکی از یک رویداد/ اقدام یا مجموعه‌ای از رویدادها/ اقدامات است که پویایی تقویمی با هم دارند. محققان برحسب استراتژی‌های تحلیل، نوع متفاوتی از روایت‌پژوهی را برمی‌گزینند.

از روش نمونه‌گیری هدفمند (تعمدی) استفاده شد و تلاش شده است تا حد امکان کسانی برای گفتگو انتخاب شوند که خود دست‌اندرکار مدیریت صنعتی زمان جنگ بودند و اطلاع دست‌اول دارند.

مشخصات عمومی مطلعین به شرح ذیل است:

ردیف	نام و نام خانوادگی	سوابق کاری در زمان جنگ (۱۳۴۷-۱۳۵۹)
۱	محسن رفیق دوست	وزیر سپاه
۲	بهزاد نبوی	وزیر صنایع سنگین
۳	غلامرضا شافعی	وزیر صنایع
۴	علیرضا شیخ عطار	استاندار کردستان و آذربایجان غربی ۱۳۴۴-۱۳۵۹ معاون وزیر صنایع ۱۳۴۸-۱۳۶۴
۵	جلیل بشارتی	مشاور بخش کشاورزی- روستایی نخست‌وزیری
۶	حمیدرضا جلابی پور	مشاور ستاد ویژه نخست‌وزیری
۷	محمود امینی کافی	فرماندار شهرکرد، ستاد بازسازی استانداری تهران
۸	عبدالرضا هاشم زایی نهبندان	استاندار ایلام
۹	غلامرضا محمد جعفری	فرماندار آبادان

1 Thematic Analysis

۱۰	اصغر ابراهیمی اصل	استاندار ایلام و آذربایجان غربی
۱۱	عباس زارع میرک آبادی	استاندار کرمانشاه
۱۲	محمد حسن اصغر نیا	استاندار سمنان و کردستان
۱۳	سید اسماعیل داودی شمسی	استاندار اصفهان، رئیس سازمان تربیت بدنی
۱۴	محمد نبی حبیبی	شهردار تهران ۱۳۶۶-۱۳۶۲
۱۵	حسن غفوری فرد	وزیر نیرو

متن اطلاعات جمع آوری شده از مطلعین بازخوانی و طبقه بندی شد. بیانات مهم مطلعین انتخاب و گزارش شده‌اند.

خسارات مالی جنگ

اهمیت تعمق و بررسی خسارات حاصل از این جنگ ناخواسته در جلسه مورخ ۱۳۶۱/۳/۲۶ هیات دولت لزوم بررسی هایی در خصوص جنگ تحمیلی تصویب و رئوس تحقیقات مربوط به آن طی بخشنامه شماره ۱۹۱۴۰ مورخ ۱۳۶۱/۲/۲۷ به اطلاع کلیه وزارتخانه‌ها و سازمان های دولتی ابلاغ شد و در نتیجه گروههای تحقیق و بررسی در سازمانهای مختلف تشکیل شد. نظر به اینکه تحقیق در این خصوص در وزارتخانه ها، ادارات و سازمانهای مختلف در بعضی موارد در سازمانهای بخش خصوصی بصورت های متفاوتی عملی می گردید، در نتیجه نمی توانست از یکنواختی کاملی برخوردار باشد، پس از بررسی کافی تصمیم گرفته شد که به ۳ کمیسیون اصلی تقسیم شود:

کمیسیون حقوقی: بمنظور بررسی جوانب حقوقی و بین المللی مسئله مورد بررسی

کمیسیون نظامی: بمنظور بررسی و برآورد خسارات نیروهای مسلح (نظامی و انتظامی)

کمیسیون اقتصادی: برای بررسی و برآورد خسارت مالی و اقتصادی کشور.

به طور کلی، هزینه های جنگ ایران و عراق به دو قسمت هزینه های اقتصادی و هزینه های انسانی و از جنبه ای دیگر به هزینه های مستقیم و غیرمستقیم تقسیم می شود. همین طور معیارها و تقسیم های دیگری نیز مطرح است که به همین دو مورد بسنده می شود. هزینه اقتصادی جنگ برای ایران ۶۴۴ میلیارد دلار و برای عراق ۴۵۲ میلیارد دلار برآورد شده است. این مبالغ، تنها هزینه های پولی جنگ است و هزینه های توری، درآمدها و خدمات هدر رفته، اتلاف منابع طبیعی، تأخیر در اجرای پروژه های عمرانی، هزینه های آموزشی و پرورشی برای نسل جوان و ارقامی را که در نهایت، صرف آسیب دیدگان جنگ می شود که توانایی تولید در مشارکت ملی را ندارند، در بر نمی گیرد. طبق یکی از محاسبات، هزینه ها و خسارت های اقتصادی ایران حدود هزار میلیارد دلار است. با این معیار به نظر می رسد خسارت و هزینه جنگ برای عراق نیز بالغ بر هشتصد میلیارد دلار باشد.

عملکرد اقتصاد کشور طی سالهای جنگ تحمیلی نشان میدهد که صرفنظر از خسارات مستقیم وارده به اقتصاد کشور بخشی از منابع ارزی و ریالی دولت نیز صرف هزینه های جنگ تحمیلی شده است. طبیعی است هر گونه کاهش هزینه های ارزی در بخشهای مختلف

اقتصادی در کاهش تولید ملی منعکس شده و باعث میشود که نه تنها میزان کالا و خدمات ارائه شده در جامعه کاهش یابد بلکه فرصت سرمایه گذاری جدید نیز از دست برود. کل خسارات غیر مستقیمی که به این ترتیب بر اقتصاد کشور وارده شده معادل ۳۰۸۱۱۴ میلیارد ریال برآورد گردید.

برآورد خسارات بخش صنعت و معدن در جنگ تحمیلی با پذیرش قعطنامه ۵۹۸ از سوی جمهوری اسلامی ایران در تاریخ ۶۷/۵/۲۹ برآورد خسارات اقتصادی جنگ تحمیلی بر اساس الگوی حسابهای ملی آغاز گردید و اهداف زیر را دنبال می کرد:

۱. تعیین خسارات اقتصادی در رابطه با بند ۷ قعطنامه ۵۹۸ و ارائه به محاکم و مجامع بین المللی و بازپس گیری حقوق حقه ملت مسلمان ایران از کشور متجاوز

۲. برنامه ریزی در سطح کلان و بخش به منظور بازسازی

۳. تعیین خسارات صنایع بر اساس فعالیتهای اقتصادی و نظام حسابهای ملی و تخصیص اعتبار جهت بازسازی

برای ارزیابی اثرات خسارات اقتصادی و ارائه تحلیل دقیقی از آن باید دو دسته خسارات مستقیم بخش صنعت و خسارات غیرمستقیم تفکیک قائل شد. خسارات مستقیم عبارتست از آن دسته از امکانات و تجهیزات و ظرفیتهائی که بر اثر ضربه مستقیم دشمن به نابودی کشانده شده و شامل موارد زیر می شود: ساختمان و تاسیسات، ماشین آلات و تجهیزات و مواد و کالا.

خسارات غیرمستقیم عبارتست از آن دسته از امکانات و تجهیزات و ظرفیتهائی که در صورت عدم بروز جنگ می توانست برای توسعه مورد بهره برداری قرار گیرد. خسارات غیرمستقیم را می توان به دو بخش کلی زیر تقسیم کرد: الف) خسارات ناشی از عدم تولید بر اثر از بین رفتن ذخایر سرمایه ای (ساختمان و تاسیسات، ماشین آلات، مواد و کالا) و ب) میزان افزایش منابع دفاعی جنگ به عنوان هزینه اختصاص داده شده به جنگ.

در گزارش حاضر اثرات اقتصادی خسارات وارده به کشور در اثر جنگ تحمیلی، سی و یکم شهریور ماه سال ۱۳۵۹ (آغاز جنگ تحمیلی) لغایت بیست و هفتم تیر ماه سال ۱۳۶۷ (زمان پذیرش قعطنامه ۵۹۸) مورد بررسی قرار گرفته است. بر اساس نتایج این بررسی میزان خسارات مستقیم وارده طی دوره فوق معادل ۳۰۸۱۱/۴ میلیارد ریال برآیند شده است که ۳۲/۲ درصد (۹۹۲۸/۳ میلیارد ریال) آنرا خسارات بر ساختمان و تاسیسات، ۳۱ درصد (۹۵۵۱/۹ میلیارد ریال) را خسارات بر ماشین آلات تجهیزات و ۳۶/۸ درصد (۱۱۳۳۱/۲ میلیارد ریال) را خسارات وارده بر مواد و کالا تشکیل میدهد. بدین ترتیب خسارات مستقیم وارده بر ساختمان و ماشین

محصول‌های مختلف، با استفاده از امکانات و زیر ساخت‌های صنعتی کشور و در بعضی موارد در محیط بین المللی تأمین شد از این رو کشور دارای تجارب فنی شد، و بنابر این در صورت اتخاذ رویکرد تولید تسلیحات نظامی بدون کارخانه و با توجه به گسترش واحدهای تولیدی، شرکت‌های دانش بنیان و شرکت‌های تجاری بخش دولتی در سطح کشور، می‌توان امر پدافند غیر عامل را اجرایی نمود و در شرایط بحران که دشمن قصد تخریب خطوط تولید تسلیحات را دارد، تولید تسلیحات را بدون وقفه ادامه داد همچنین در بیشتر موارد با استفاده بهینه از توان این مجموعه به کاهش قیمت تمام شده در محصولات نظامی دست یافت و با استقرار نظام تضمین مرغوبیت، برای ارتقای کیفیت تلاش نمود در عمل به تسلیحات با کیفیت و مطلوب دست یافت.

در این بخش جزئیات تولید صنایع مختلف در پاسخ به نیازهای جنگ بررسی می‌شود:

شرکت آلومینیوم سازی ایران

این شرکت از قطب‌های مهم تولید و پشتیبانی جبهه و جنگ محسوب می‌شد و چند بار به دلیل اهمیت آن در پیشبرد جنگ از طریق دشمنان مورد حمله و بمباران قرار گرفت. عمده ترین فعالیت شرکت آلومینیوم سازی بر طرف کردن زبان‌های وارده به کارخانه بر اثر بمباران‌های مکرر به میزان ۳۲/۳۴۰/۰۰۰/۰۰۰ هزار ریال بود که با همکاری و همیاری مدیران و کارکنان وزارت صنایع دوباره راه اندازی و کارخانه مجهز به سکوهای موشک انداز شد و موفق به زدن یک فروند هواپیمای دشمن بر فراز آسمان کارخانه شد.

در تمام سال‌های دفاع کارخانه آلومینیوم سازی ایران مهمترین پشتیبانی در جهت ساخت ماشه‌های الکترونیک و الکتریکی، چاشنی‌های انفجاری و چاشنی‌های سر خمپاره و موشک‌های نزدیک برد (تاب و مولی یا کا) که احتیاج به آلیاژهای مخصوص به نام ۲۰۲۴ - ۷۰۷۵ - AKG داشت در ایران تولید نمی‌شد با دلسوزی و تلاش‌های فراوان مهندس حسینی و رحمان حسین خانی و آقای آل یاسین و مهندس منتظران (مدیر تولید کارخانه آلومینیوم سازی) و با هماهنگی و همکاری شرکت ایراکو این آلیاژ ساخته شد که باعث بی‌نیازی ایران از خارج می‌شده و انقلاب عظیمی در ساخت مهمات نظامی صورت گرفت. (گزارش اقتصادی، ۱۳۹۳: ۴۷۱) طی ۸ سال کارخانه به طور مستمر به ساخت آلیاژهای نظامی با کدهای محرمانه زیر جهت خمپاره و بدنه موشک با آلیاژهای (۷۵ - ۷۰، ۲۰۲۴، ۲۰۱۱، ۲۰۱۷، ۲۰۳۰ - ۷۰، ۷۲ - ۸۲ - ۶۰) مداومت کرد که توسط مدیر وقت آقای مهندس عباس هزاوه توانست مقاومت فلزات آلومینیومی را ۹۰۰ برابر مقاومتر کرده و آنها را برای تولید سلاح‌های نظامی آماده کنند.

از دیگر خدمات کارخانه آلومینیوم سازی، ساخت تورهای مشبک بزرگ برای انحراف موشک‌های آگروزه فرانسه در حمله به کشتی‌های ایرانی در منطقه‌های حساس درگیر شونده در مرزهای دریایی ایران و عراق بود. و همین طور ارسال ماشین آلات سنگین و سبک کارخانه آلومینیوم سازی برای تدارکات لشکر ۱۷ علی این

آلات به تنهایی معادل ۱۰۳ درصد کل سرمایه گذاری‌های جدید انجام شده طی دوره جنگ تحمیلی بوده است.

مهم ترین اقدامات وزارت صنایع و معادن به منظور تقویت بنیه دفاعی کشور

• ایجاد واحدهای تولید کننده اقلام مورد نیاز رزمندگان در پشت خطوط جنگی و تولید اقلام لجستیکی مورد نیاز جبهه‌ها در کارخانه‌ها با رعایت اولویت جنگ و تولید اقلام مورد نیاز جنگ که تا آن زمان در کشور تولید نمی‌شد و تغییر خط تولید و استفاده از امکانات کارخانه‌ها

• بسیج کلیه امکانات تولیدی واحدهای تحت پوشش در جهت ساخت انواع پلهای شناور، قایق‌های دریایی، پلستر، انواع خمپاره و توپ و جیب نظامی و نفربر لجستیکی و سرنیزه که در اکثر آنها کشور به خود کفایی دست یافته بود.

• بسیج امکانات برای تعمیرات اساسی و نوسازی انواع ماشین‌های راهسازی و زرهی مورد نیاز برای عملیات در جبهه. اعزام نیروی فنی کارخانه‌ها به جبهه و انجام امور تعمیراتی من جمله احداث تعمیرگاه ماشین آلات خاور پارس خودرو با همکاری ستاد جذب و هدایت منطقه یک ثار الله در شهرستان اندیمشک.

• بسیج امکانات برای تأمین قطعات یدکی جنگ افزارهای بزرگ و کوچک

• ایجاد ستاد پشتیبانی جنگ در شهرستان اهواز جهت هماهنگی با ارگانهای دفاعی در منطقه

• پشتیبانی سراسری ستادهای کمک رسانی و امداد درمانی در مقاطع مختلف عملیاتی به میزان ۵۳۰ دستگاه خودرو سبک و سنگین تا سال ۱۳۶۵.

• تهیه و تدوین طرح آموزشی رزمندگان در جبهه‌ها توسط بخش آموزشی نیروی انسانی متخصص کارخانه‌های تحت نظارت وزارت صنایع.

• بازسازی واحدهای آسیب دیده بر اثر جنگ تحمیلی.

• کمک به ساخت پناهگاه‌های شهری و مناطق صنعتی و پدافندهای غیر عامل کارخانه‌ها.

• پشتیبانی از جبهه‌ها با ارسال کمک‌های نقدی و نیروی انسانی.

• مشارکت در ایجاد شرکت توسعه و سرمایه گذاری غرب کشور به منظور ایجاد واحدهای تولیدی و شکوفایی اقتصادی در مناطق غرب کشور.

فعالیت شرکتها در پاسخ به نیازهای جنگ تحمیلی:

در این بخش به بررسی فعالیتهای شرکت‌های مختلف زیرمجموعه وزارت صنعت و معدن پرداخته میشود و مورد بررسی قرار میگیرد.

اقدامات معاونت جنگ در تأمین صنایع سنگین و سبک و ارسال ماشین آلات مورد نیاز

در هشت سال جنگ تحمیلی، به دلیل نیاز به سلاح جدید، که تا پیش از انقلاب همگی از خارج از کشور تأمین می‌گردید،

ابی طالب که تمام نیازهای این لشکر را ماشین آلات این کارخانه بر طرف کرده بود.

مجتمع فولاد مبارکه اصفهان

مجتمع فولاد مبارکه از سال ۶۴ با تشکیل ستاد پشتیبانی به صورت گسترده در اعزام انواع ماشین آلات سبک و سنگین به جبهه فعالیت داشت. (۷) مجتمع فولاد مبارکه یکی دیگر از کارخانههای فعال در پشتیبانی از جبهه و جنگ بود. بعد از پیروزی انقلاب اسلامی تحت عنوان ستاد (پشتیبانی جهاد) توسط برادران شهید موحیدیان، شهید عبدیان و تنی چند از برادران تشکیل و کار خود را با اعزام اکیپهای راهسازی و ساختمان سازی به مناطق محروم سمیرم و ساخت مدارس و برق رسانی روستاها شروع کردند و تا شروع جنگ تحمیلی به خدمات رسانی مناطق محروم میشتافتند ولی بعد از شروع جنگ تحت عنوان پشتیبانی جنگ جهاد کار خود را ادامه دادند و اکیپهای راهسازی خود را به مناطق جنگی جنوب اعزام و در آنجا مشغول احداث سنگر و جادههای عملیاتی و تدارکاتی و خاکریزهای دفاعی شدند. از جمله جادههای فرسپات، دالپری و دارخونین و جاده‌های منتهی به مشیراغ و باغ طالقانی و جاده مریوان در راه سازی عملیات فتح المبین، بیت المقدس، خیبر و والفجر مقدماتی فعالیت داشتند.

فولاد مبارکه جهت ساختن خاکریزهای دفاعی برای عملیات و راهسازی، ۷۲ نفر از متخصصین و نیروهای رزمی خود را به جبهه اعزام کرد و از سال ۱۳۶۴ ستاد پشتیبانی ۱۹۰ نفر را تا پایان سال به مناطق جنگی اعزام داشته است. مدیریت اعزام نیرو توسط آقای مهندس خدادستان با ۴۰٪ پرسنل ایمنی و فنی در منطقه جنگی بود.

شرکت صنعتی بهمن

این شرکت زیرمجموعه شرکت سهامی عام است به سفارش سازمان صنایع دفاع در طول ۸ سال دفاع بر علیه کفر نیازهای نظامی و تسلیحاتی جنگ را بر طرف نموده و از جمله پشتیبانی‌های آن شامل موارد زیر می‌باشد:

۱. طراحی و ساخت ۲۵۰ هزار پوکه گلوله تفنگ ۱۰۶ میلیمتری از ورقه که قبلاً از آلمان وارد می‌شد.
۲. طراحی و ساخت ۱۵۰ هزار عدد پوکه و توپ ۱۰۵ میلیمتری.
۳. بازسازی ۲۰۰ هزار عدد پوکه توپ ۱۳۰ میلیمتری.
۴. طراحی و نصب موتور لیلوند دیزلی بر روی نفر بر آبی خاکی غنیمتی که قطعات آن موجود نبود.
۵. طراحی و ساخت اربابه‌های حمل موشک

شرکت پارس خودرو

این شرکت، یکی دیگر از شرکت‌ها و کارگاه‌های مؤثر در پشتیبانی و ساخت ماشین الات و ادوات جنگی بود که ستاد پشتیبانی جبهه و جنگ را تشکیل داد و مستقیماً از سپاه پاسداران انقلاب اسلامی سفارشات جنگ را دریافت می‌کرد که شامل:

۱. طراحی و راه اندازی خط تولید پوکه توپ ۱۲۲ میلیمتری که شامل مراحل برش، غلتک، فنچ و پرچ و لینگ، کالز نولک و رنگ آمیزی پوکه می‌شد.
۲. ساخت تعداد ۲۸۶۲۷ عدد پوکه ۱۲۲ میلیمتری در حد فاصل سال ۶۵ تا ۶۷.
۳. تولید پوکه توپ ۱۰۵ میلیمتری.

اقدامات شرکت صنعتی سدید در دفاع مقدس

به دستور وزارت صنایع و معادن بنا به نیاز جنگ بسیاری از خطوط تولید تغییر داده شد و اولویت تولید کارخانجات و مجتمع‌های صنعتی تولید ادوات جنگی مورد نیاز جبهه بود که شرکت سدید هم جزء برنامه تغییر خطوط تولید وزارت صنایع و معادن قرار داشت که با تغییر تولید خود مشغول به ساخت گلوله‌های توپ ۲۰۷ میلیمتری و ریخته گری و یا شنکاری می‌شد.

اقدامات شرکت تولید اولیه فولاد ایران در دفاع مقدس

مجتمع تولید اولیه فولاد به دستور سپاه پاسداران اقدام به مرتفع کردن نیازهای جبهه نموده و از اقدامات مهم آن تعمیر ده دستگاه تانک T-۷۲ و همچنین اعزام بلدوزر، کامیون و جرثقیل، آمبولانس به جبهه‌ها بود.

اقدامات شرکت پارس متال در دفاع مقدس

این شرکت به تولید انبوه خمپاره‌های ۶۰ میلیمتری پرداخت و تعداد زیادی از نیازهای جبهه را در جنگ مرتفع ساخته و علاوه بر تولید خمپاره به ساخت انواع قلاب حمل گلوله‌های توپ پرداخت.

اقدامات شرکت ایران خودرو در دفاع مقدس

شرکت ایران خودرو در دوران جنگ خدمات ارزنده ای به جبهه جنگ داشت که شامل ریخته گری ماشین‌های گاری، خمپاره‌های ۱۲۰ و ۸۱ میلیمتری بود و ساخت قطعات موشک ضد تانک تاو را به عهده داشت و متخصصین شرک ایران خودرو علاوه بر ساخت به تعمیر آن در جبهه‌ها پرداختند.

فعالیت شرکت تولید موتورهای دیزل ایران (ایدم) در دفاع مقدس شرکت تولید موتورهای دیزل به منظور رفع نیازهای صنعتی و تعمیری تغییراتی در صنایع تولیدی به وجود آورد و توانست بخش عظیمی از نیازهای تعمیراتی را در تسلیحات و ماشین آلات ایجاد کند که شامل موارد زیر می‌باشد:

- تغییر سیستم خنک کننده قایق‌های تندرو عاشورا از هوای خنک به آب خنک و ارتقاء قدرت موتور با نصب موتورهای ۳۵۵ محصول شرکت و قابلیت کاربرد در منطق عملیاتی جنوب و

یکی از خدمات ارزنده این کارخانه ساخت پل شناور ۱۲ کیلومتری بود که برای عملیات خبیر طراحی شد که این پل به سفارش سپاه پاسداران در شرکت آذر آب و به کمک ماشین سازی اراک و کارخانه ایرالکو و هپکور طراحی و ساخته شد. که این پل ساخته و تحویل خطوط جنگی شد.

فعالیت شرکت ذوب آهن اصفهان در طول دفاع مقدس این شرکت به سفارش سپاه پاسداران و جهاد سازندگی و ارتش جمهوری اسلامی و به پشتیبانی از جبهه در استان اصفهان شروع به ساخت و تعمیر ماشین آلات و سنگر سازی فلزی به شرح زیر کرد:

- ساخت و تحویل ۲۰۹۳۵ واحد زاغه بتنی تا تاریخ ۱۳۶۷/۴/۲۷ به ارزش ۲/۷۱۵/۳۵۰/۰۰۰ ریال برای خطوط و مناطق جنگی.
- ساخت و تحویل ۲۰۰ تن سنگر، به ارزش ۱۷/۰۰۰/۰۰۰ ریال
- ساخت ۱۳۱۴۰۰ تن سنگر و پل‌های متحرک و قالب ریزی سنگرها.

- تعمیر دستگاه‌ها و ادوات جنگی به مدت ۳۸۶۴۳ نفر ساعت.
- کارخانه واگن پارس که ربطی به صنایع نظامی نداشت شروع به ساخت قطعات خمپاره و گلوله‌های توپ کرد.

کارخانه ماشین سازی قبل از ساخت گلوله‌های توپ، پل خبیر را ساخت و سوار کردن پل در جزیره مجنون به طول ۱۴ متر برای کارشناسان نظامی بسیار اعجاب انگیز بود. قبل از آن، پل روی رود کارون برای عملیات فتح المبین استفاده می‌شد ساخت چنین پلی در زمان کم و طرح پیچیده در آن زمان بسیار نادر بود.

اقدامات معاونت جنگ وزارت صنایع و معادن پس از تشکیل ستاد بسیج اقتصادی دولت که به دلیل عوارض بی شمار از جنگ و محاصره اقتصادی تشکیل شده بود، به وزارت صنایع و معادن اختیار تام داده شد که تصمیمات لازم را برای سازمان‌های منابع و معادن، کارخانه‌ها، تولیدی‌ها و شرکت‌ها اتخاذ کند و اجرایی کند که مهمترین اقدامات و مأموریت معاونت جنگ وزارت خانه به شرح زیر می‌باشد:

- توسعه و ایجاد واحدهای کوچک صنعتی برای کاهش وابستگی با مشارکت بخش تعاونی و خصوصی که منجر به خارج شدن دولت از رکود می‌شد مخصوصاً در دوران جنگ که فشار دفاعی و نیازهای دفاعی به بدنه اقتصاد کشور بیشتر بود.
- تولید ماشین آلات صنعتی و ابزار تولید صنایع پایه ای برای رفع نیازهای صنعتی جنگ جزئی نیازهای اصلی دولت محسوب می‌شد.
- سوق دادن منابع مونتاز مورد نیاز جنگ به خود کفایی از طریق ایجاد صنایع واسطه ای.
- شناسایی صحیح منابع و امکانات کشور در استفاده موثر از آنها برای بهره برداری بیشتر در تولید محصولات مورد نیاز دفاعی و نظامی.
- استفاده از نیروی متخصص و علاقمند از کادر علمی و تحقیقی در جهت برنامه ریزی صحیح صنعتی کشور و پیاده نمودن برنامه‌های صنعتی.

بازدهی بیشتر و فوق العاده این موتور که یکی از نیازهای اساسی جبهه بود.

- تبدیل موتور کامیون‌های ریو از بنزینی به گازوئیلی برای کارکرد بهتر و هزینه کمتر انجام شد
- رفع مشکل و تولید قطعه جدید برای محور گیر بکس تانک‌های چیفتن.
- عملیات صیقل تا دقت ۰/۰۰۲ میلیمتری برای پوشش پیستون هواپیماهای جنگنده و رفع مشکل تا مرحله آمادگی برای پرواز.
- ماشین کاری و رزوه تعداد انبوه نارنجک جنگی.
- تراشکاری قطعات فیوز و کلاهک موشک‌های سام ۷.
- نمونه سازی و تولید قطعات کنترل موشک تانک تاو.
- تولید و ساخت قطعات و ادوات پروازی مجتمع شهید همت.

تمامی کارهای انجام گرفته توسط شرکت دیزل ایران به سفارش سپاه پاسداران انقلاب اسلامی و صنایع موشکی طرح یا مهدی مجتمع شهید همت صورت گرفته و به مناطق جنگی ارسال شده است.

فعالیت شرکت هپکو در دفاع مقدس شرکت هپکو به سفارش سپاه پاسداران اقدام به تولید ماشین آلات نی کوب طاروق کرد که در منطقه نی زار برای انجام عملیات مورد نیاز بود و باعث هموار شدن راه برای انجام بهتر عملیات می‌شد که شرکت هپکو در ساخت ادوات و ماشین آلات در طول جنگ تحمیلی مشارکت داشت.

فعالیت شرکت‌های ابزار مهدی و شرکت واتق فورج و شرکت ایران ذوب،

این شرکت‌ها در استان سمنان در طول ۸ سال دفاع مقدس خدمات ارزنده ای به صنایع جنگی ارائه دادند:

ساخت قطعات صنایع نظامی و قطعات فابری کلاس برای قایق‌های کوچک که در تمام سال‌ها سپاه سفارش دهنده عمده آن بوده که توسط شرکت‌های دارای ستاد پشتیبانی برای جنگ این سفارشات را دریافت و به مناطق جنگی ارسال می‌داشتند و همچنین شرکت مایلبل سایپا که دارای سهامی عام بود ساخت کلیه ادوات جنگی شامل گلوله‌های خمپاره ۶۰ میلیمتری و نارنجک جنگی را به عهده داشت. همچنین شرکت ماشین سازی اراک در زمینه ریخته گری گلوله‌های توپ ۱۲۲ میلیمتری خدمات شایانی را به جنگ و جبهه داشت. مخصوصاً ساخت چلچله آرپی جی ۷ که توسط یکی از کارگران شاغل در شرکت صورت گرفته بود که این خود نشان دهنده مسئولیت تک تک کارگران در قبال دفاع از مرزهای ایران بود که این نوع ساخت در آرپی جی ۷ کمک شایانی به ساخت کلی و بهتر کار کردن آرپی جی داشت و از اقدامات مهم شرکت ماشین سازی اراک ساخت پل‌های شناور بیگی و خبیر بود که باعث شد تا حد خیلی زیادی انگیزه و روحیه رزمندگان بالا برود و باعث تزلزل در خطوط دشمن می‌شد.

فعالیت کارخانه آذر آب تجهیزات منابع سنگین در طول دفاع مقدس

امکانات لازم را برای اسکان نیروهای اعزامی نداشت کارخانه آلومینیوم سازی، این نیروها را اسکان داد و نیازهای غذایی و حمل و نقل آنها را برای عملیات مرصاد پشتیبانی و حمایت کرد و اعزام نیروهای متخصص را برای خدمات الکترونیکی و فنی از این کارخانه صورت میگرفت و کمبود نیروی تعمیرکار و متخصص را برای جنگ تأمین می کردند.

نیروهای رزمی و تخصصی فرستاده شده به خطوط مختلف جنگی از کارخانه فولاد مبارکه توسط جهاد سازندگی و سپاه پاسداران به تعداد ۸۹۹۴ نفر بوده که ۴۰۱۷ نفر نیروی رزمی و تعداد ۴۹۷۷ نفر نیروی متخصص را تشکیل داده بود.

کارکنان واحدهای تحت پوشش وزارت صنایع ضمن حضور در جبهه‌ها کمک‌های جنسی و نقدی خود را نیز برای پشتیبانی رزمندگان اسلام اختصاص داده‌اند سال ۱۳۶۵ بیش از ۵۰۰ نفر از کارکنان واحدهای تولیدی تحت پوشش، راهی جبهه‌های نبرد حق علیه باطل شده‌اند.

وزارت صنایع علاوه بر اعزام نیرو متخصص و اعزام ابزارآلات و ماشین آلات و تأمین نیازهای غذایی و پوشاک رزمندگان در طول هشت سال دفاع، پشتیبانی پولی و مالی از جبهه‌های دفاعی داشت که شامل تهیه ۱۴۰۰۰۰۰ البسه مورد نیاز رزمندگان و جمع آوری مبلغ ۲۵۰۰۰ هزار ریال کمک از کارکنان جهت کمک به جبهه و مبلغ ۵۰۰۰۰ ریال به حساب مخصوص خسارت دیدگان ناشی از بمب گذاری شده واریز کرد. تمام بخش‌های سازمانی و کارخانه‌ها و تولیدکنندها و مجتمع‌های تولید به طور مستقل به جبهه‌های جنگ کمک‌های مالی و پولی و تجهیزاتی ارسال داشتند که به شرح زیر میباشد.

• تأمین هزینه ۳ ماه رزمندگان به تعداد آیات قرآن توسط کارخانه آلومینیوم سازی به مبلغ ۶۶۶۶ ریال

• فرستادن حدود ۸۰۰ تا ۱۰۰۰ تن آهن اهدائی به جبهه برای ساخت پادگان امام علی توسط کارخانه‌های آذرب-هپکو صورت گرفت.

• تأمین تمام خوراک نیروهای اعزامی که در کارخانه آلومینیوم سازی در سال ۱۳۶۵ اسکان داده شده بودند.

• در سال ۱۳۶۵ خسارات فراوانی به واحدهای تولیدی استراتژیک کشور وارد آمد که بازسازی واحدهای مهمی که مبلغی حدود ۱۰۴۰ میلیون ریال بود به منظور مساعدت در امر بسیج پناهگاه سازی برای مدارس و حفظ جان دانش‌آموزان با تخصیص ۶۰۰ میلیون ریال از منابع مالی وزارت صنایع و واحدهای تحت پوشش با هماهنگی معاونت اجرایی نخست وزیر و وزارت آموزش و پرورش به ترتیب در سه منطقه ۷،۶،۴ اصفهان اقدام به احداث پناهگاه گردید.

• تأمین اقلام مورد نیاز جبهه‌ها اعم از مواد غذایی، پوشاک، سلولزی، شیمیایی، دارویی، فلزی، برق و الکترونیک و کانی و غیرفلزی.

• احداث مجتمع خدماتی تولیدی حضرت ابوالفضل شامل واحدهای تولیدیخ سی تنی و نان ۵ تنی و کیک پزی دو تنی و ایجاد آشپزخانه هزار نفری و آب شیرین کن در منطقه آزاد شده فاوانجام گرفت.

• استفاده از هر نوع انحصار و امتیاز خاص برای تولید و توزیع کالا اعم از داخلی و خارجی به استثنای کالاهایی که در اختیار و مالکیت دولت باشد. برای مشارکت همه جانبه برای مرتفع کردن نیازهای مردمی و نظامی در مناطق جنگی کشور

• ملی کردن کلیه معادن کشور که متعلق به عموم مردم است و بهره گیری صحیح در بر طرف کردن نیازهای جنگ.

• تلاش و فعالیت گسترده در کشف معادن و استخراج معادن مورد نیاز

• بر طرف نمودن کلیه نیازهای پدافند شهری و جبهه با به کارگیری امکانات داخلی کشور

• پشتیبانی فنی از تمام کارخانه‌های ساخت قایق، ساخت دکلهای مختلف و تهیه قطعات و ابزار آلات، ماشین آلات حمل و نقل، درمانی و پل سازی

• بررسی و شناخت مشاغل متناسب با قابلیت و توانائی جانبازان و معلولین در وزارت صنایع و اعلام آن به وزارت کار و امور اجتماعی.

• معاونت اداری و مالی وزارت صنایع در جهت هماهنگی با سیاست صرفه جویی در شرایط جنگی کشور علاوه بر تمهیداتی که برای صرفه‌جویی در هزینه‌های جاری وزارت خانه معمول داشتند با محدود کردن چارت سازمانی و کاهش ۵٪ از کارکنان خرید خدمت، به میزان قابل توجهی از هزینه‌ها کاست و علاوه بر این صرفه جویی‌ها، وزارت صنایع در مجلس شورای اسلامی از سقف بوجه وزارت صنایع کسر و به سقف بوجه واحدهای استانی اضافه نمود.

• صدور نزدیک به ۲ هزار موافقت اصولی برای تأسیس کارخانه صنعتی و بیش از ۱۵۰۰ پروانه تأسیس کارگاه و کارخانه که از این تعداد ۲۵۰ واحد از سال ۱۳۵۹ به بهره برداری رسید. علاوه بر توسعه صنعتی کشور اشتغال مولد قابل توجهی نیز ایجاد شد که این بهره برداری با توجه به شرایط اولیه جنگ و بحران نظامی و اقتصادی یکی از طرحهای قابل توجه محسوب می‌شد.

• بررسی‌های لازم جهت تعیین همکارهای دوجانبه وزارتخانه با کشورهای دیگر و سازماندهی بین المللی در زمینه صنعت و معدن.

اعزام نیروی وزارت صنایع در دوران دفاع مقدس یکی از خدمات شایانی که وزارت صنایع و معادن علاوه بر تولیدات تسلیحات نظامی و ایجاد تعامل در اقتصاد دوران جنگ به عهده داشت تأمین نیروی انسانی و نیروی متخصص جبهه بود. سازمان حمایت مصرف کنندگان و تولید کنندگان، نیروهای پرسنلی خود را با حمایت کافی و پرداخت حقوق و مزایا به جبهه‌ها اعزام میداشتند که ۴۵ نیروی پرسنلی خود را در طی ۸ سال به جبهه‌ها فرستاد.

بهترین اعزام نیروی متخصص برای جبهه توسط کارخانه آلومینیوم سازی و کارکنان شرکت ایرالکو صورت می‌گرفت که شامل جوشکار، برق کار، خدمات فنی آلیاژ نظامی به جبهه اعزام می کردند و مهم ترین تأمین کنند نیروی انسانی قرارگاه مرصاد توسط شرکت آلومینیوم سازی صورت می‌گرفت. سپاه پاسداران که

- یک کارگاه تجاری در هویزه
 - ۵ واحد کارگاه مختلف در خرمشهر (تجاری، صافکاری، تعمیر کولر، آهنگری، یخساز)
 - ۸ واحد کارگاه مختلف در سوسنگرد (موزاییک سازی، پنچرگیری، مکانیکی و دو کارخانه یخ سازی)
 - ۱ واحد کارگاه یخ سازی در بستان
 - ۴ واحد کارگاه مختلف در اهواز (نان ماشینی، مکانیکی، کارخانه آجر)
 - ۱ واحد کوره دستی در دزفول
- با همکاری ستاد بازسازی صنایع خوزستان واحدهای بالا بازسازی شده است (۸)

ایجاد کوره های دستی

کوره های دستی که تا پایان سال ۶۱ با همکاری ستاد بازسازی صنایع خوزستان راه اندازی شده به شرح ذیل می باشد. (۸)

ایجاد کوره های دستی در استان باختران

- بازسازی سه کوره دستی در منطقه سرپل ذهاب
- احداث یک انبار به مساحت ۸۰۰ متر مربع در باختران
- واگذاری ۱۰ دستگاه ترانس جوشکاری به کارگاه های خسارت دیده.

در استان های ایلام، آذربایجان غربی، کردستان به علت آتش بودن واحدهای خسارت دیده در سال ۱۳۶۱ امکان بازسازی وجود نداشته است (۸)

بازسازی و نوسازی صنایع بخش دولتی در سال ۱۳۶۱

- کارخانجات لوله سازی خوزستان
- کارخانجات فارسیت اهواز
- صابون سازی خرمشهر
- کارخانجات پارسیلون خرم آباد
- کارخانجات کاپکان باختران
- کارخانجات پاریران (رنگ سازی)
- کارخانه کانادا درای (خرمشهر)
- کارخانجات قند پیرانشهر
- کارخانجات زمزم اهواز (پپسی کولا)

کل اعتبارات بازسازی و نوسازی صنایع که در سال ۱۳۶۱ توسط وزارتخانه های صنایع، معادن و فلزات و صنایع سنگین هزینه شده جمع مبلغ ۷۰۳ میلیون و ۳۱۸ ریال می باشد (۸)

بازسازی و نوسازی صنایع بخش خصوصی توسط وزارت صنایع از سال ۱۳۶۱ تا ۱۳۶۳

بازسازی و نوسازی بخش صنایع دستی در استانها جنگی

- جنگ زدگان استان ایلام مستقر در، زرین آباد، ایوان، دره شهر، ایلام و حومه آن.
- جنگ زدگان استان باختران مستقر در، گیلانغرب، اسلام آباد، کردند، پاوه، سقز، جوانرود و باختران.

• کارخانه فولاد مبارکه ماهانه مبلغ ۳۵۰۰۰۰ هزار ریال کمک مالی به جبهه داشت و ماهانه یازده نفر آشپز و کارگر آشپزخانه به یادگان انبیا، جنوب مقر لشکر ۸ نجف اشرف اعزام می کرد.

• کارخانه فولاد مبارکه ۱۷۴۲۰ کیلو چوب به ستاد مشترک امداد و درمان جهت درست کردن بیمارستان های صحرایی و تخت های بیمارستانی اهدا کرد.

• اهدای ۴ دستگاه کانتینر ۶ متری به ستاد کمک رسانی اصفهان توسط کارخانه فولاد صورت گرفت.

• اهدای کابل آهن بال پهن به لشکر نجف اشرف توسط کارخانه فولاد مبارکه در سال ۱۳۶۵.

• خرید پتو به مبلغ ۵۹۵۰۰۰ و اهدای آن به لشکر ۸ نجف اشرف.

• پرداخت هزینه کانتینر لشکر ۲۷ حضرت رسول به مبلغ ۶۰۰۰۰۰۰ ریال.

• خرید لوازم الکتریکی و اهدای آن به لشکر ۸ نجف به مبلغ ۱۳۰۴۴۸۰ ریال.

• خرید کارخانه یخ منطقه جنوب و اهدای آن به سپاه انقلاب اسلامی به مبلغ ۲۰۰۰۰۰۰۰۰۰ توسط کارخانه فولاد مبارکه.

شورای عالی دفاع مبلغ ذیل را به امر مقدس دفاع تخصیص داد که به حساب ۵۵ وزارت صنایع واریز شد.

۱: شرکتهای پیمانکار هزینه ۱۸۲ رزمنده به مبلغ ۳۶۴۰۰۰۰۰۰ ریال.

۲: کمک پرسنل مجتمع فولاد به مبلغ ۱۰۲۶۰۰۰۰۰ ریال.

میزان کمک های ارسالی به جبهه های جنگ به میزان ۲۷ میلیون تومان می باشد. کمک های فوق اعم از جنسی و نقدی با همکاری و هماهنگی مدیریت انجمن اسلامی وزارت صنایع جمع آوری، بسته بندی و به جبهه ها ارسال شد. نیروی اعزامی و کمک های نقدی سازمان صنایع ملی ایران و بانک صنعت و معدن علاوه بر این ارقام است.

بازسازی و نوسازی صنایع بخش خصوصی توسط وزارت صنعت و معدن

بر اساس گزارش مورخ ۶/۳/۶۱ وزارت صنایع در رابطه با بازسازی و راه اندازی واحدهای صنعتی خصوصی تا پایان سال ۱۳۶۴ خدماتی به شرح زیر انجام شده است:

صنایع دستی

سازمان صنایع کوچک در سه استان خوزستان، باختران و ایلام وسایل مورد نیاز کارگاه های قالی بافی و گلیم بافی را برای اشتغال ۲۱۱۸ نفر از جنگ زدگان فراهم کرده و تولید آن در پایان ۲۰،۰۰۰،۰۰۰ قطعه گلیم و پنج تن خامه قالی بوده است.

کارخانجات مختلف

- کارخانه گاز اکسیژن آبادان
- حصیربافی کانتکس
- یک کارگاه نجاری در آبادان
- یک کارگاه تراشکاری در آبادان

- جنگ زدگان استان خوزستان مستقر در، گتوند، اندیمشک، مسجد سلیمان، سوسنگرد، دزفول، اهواز و حومه،
- جنگ زدگان استان کردستان مستقر در، حسن آباد، یا سوکند، قروه، کامیاران، دیواندره، سنندج و حومه.
- جمعاً ۸۷ نفر به کارگاه‌های صنایع دستی اشتغال یافته و در سه ماهه اول سال ۱۳۶۲ تعداد ۸۷۷ بگیریم و ۳۷ قطع قالی، ۶۸ خامه تولید شده است. بدیهی است ابزار و مواد اولیه مورد نیاز توسط سازمان صنایع دستی تامین شده و در اختیار آنان قرار گرفته است.

بازسازی کارگاه‌های خسارت دیده خوزستان

در بازسازی و نوسازی کارگاه‌های خسارت دیده در خوزستان که توسط وزارت صنایع طی سال‌های ۱۳۶۱ تا ۱۳۶۳ راه اندازی شده که با ارائه این خدمات باعث اشتغال زایی و کسب درآمد برای این استان شده است. (۹)

ارائه خدمات بازسازی در استان باختران

واگذاری ۲۳۳ دستگاه چرخ خیاطی، ۳۰۹ دستگاه دینام، هشت دستگاه بخاری، ۵ دستگاه پنچرگیری و ترانس جوشکاری به واحدهای خسارت دیده در سطح استان. اقدامات اولیه جهت بازسازی واحدهای تولید مصالح سرپل ذهاب.

ارائه خدمات بازسازی در استان ایلام

- بازسازی کارخانه یخ دهلران.
- اقدامات اولیه جهت راه اندازی واحدهای خسارت دیده.

ارائه خدمات بازسازی در استان آذربایجان غربی

- باز سازی دو واحد یخ سازی در کردستان
- اقدامات اولیه و شناسایی واحدهای خسارت دیده آذربایجان غربی

بازسازی واحدهای صنعتی دولتی توسط وزارت صنایع از سال ۱۳۶۳ تا ۱۳۶۷

بازسازی در استان خوزستان و سایر استان‌های جنگ زده

- بازسازی فارسیت اهواز
- بازسازی شیر پاستوریزه آبادان
- بازسازی سردخانه ۱۰ هزار تنی آبادان
- بازسازی کارخانه فیبر بهترین
- بازسازی کارخانجات آسفالت سازی
- بازسازی صابون سازی خرمشهر
- بازسازی احداث انبار سوله به مساحت ۵۰۰۰ متر در آبادان
- بازسازی کارخانه اکوپ
- بازسازی کانادا درای خرمشهر
- بازسازی کارخانه قند بیستون باختران
- بازسازی احداث انبار باختران
- بازسازی معدن گچ ایران در استان ایلام

بازسازی و نوسازی واحدهای بزرگ صنعتی توسط وزارت صنایع الف: بازسازی کارخانه نورد و لوله، پایساز اهواز شهید سلطانی پیشرفت عملیات بازسازی کارخانه نورد و لوله اهواز و کارخانه پایساز شهید سلطانی تا پایان تیرماه ۱۳۶۲ به شرح زیر انجام شده است (۱۰).

عملیات ساختمانی دیوارهای آزمایشگاه

- عملیات ساختمانی سقف آزمایشگاه
- عملیات سخت کاری مهمانسرا
- عملیات ساختمانی تعمیرگاه
- تامین مصالح مورد نیاز جهت ادامه کار
- تعمیر سقف‌های خسارت دیده
- تعمیر کوره تنش‌زدایی
- تعمیر ادوات برقی کارخانه
- تعمیر رگلاتورها
- تعمیر مخازن تحت فشار

ب: بازسازی کشتی سازی اروندان

هزینه بازسازی این کارخانه ۳ میلیارد برنامه آن در تاریخ ۱۹۶۲ میلادی شده است.

وزارت صنایع سنگین در سال ۱۳۶۱ جهت اجرای طرحهای بازسازی جمع مبلغ ۶۰۰ و ۴۶۱ و ۸۳۶۰۰۰ ریال هزینه کرد و در سال ۱۳۶۴ ۴۵۰۰۰۰۰۰ ریال از محل اعتبارات بازسازی دریافت کرده است. لازم به یادآوری است که این وزارتخانه در مورد تامین ماشین آلات مورد بازسازی و نوسازی مناطق جنگ زده همکاری‌های موثری نیز نموده است (۱۱)

اقدامات ستادهای بازسازی و نوسازی مناطق جنگ زده توسط وزارت صنایع

سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران

۱- صورت برداری از اموال و اثاثیه و ماشین آلات شرکت پایسا ز و ترتیب حفاظت آنها تا روشن شدن تکلیف قطعی مالکیت شرکت.

۲- برآورد خسارات ناشی از جنگ کارخانه ناوچه سازی اروندان

۳- اعزام ۶ نفر داوطلب از واحدهای تحت پوشش به استان باختران جهت همکاری در امر بازسازی

۴- تکمیل و تنظیم برآورد خسارات ناشی از جنگ شرکت کشتیرانی فولاد بر و ارسال آن برای نخست وزیر به منظور دادخواست دولت جمهوری اسلامی ایران بر علیه دولت عراق

۵- تامین کفش ایمنی مورد درخواست کارگران کارخانجات نورد لوله اهواز

۶- برطرف نمودن کمبود سوخت کارخانه نورد لوله اهواز از طریق سیستم حمل و نقل خصوصی و دولتی و راه آهن دولتی

۷- اعزام ۶ نفر از داوطلبان شرکت ایران دوچرخ به استان ایلام

۸- برآورد خسارت ناشی از جنگ به شرکت بروستا

۹- بازسازی و راه اندازی کارخانه نورد لوله اهواز با همکاری مسئولین و پرسنل کارخانه مذکور

۴- تنظیم و برآورد خسارات مستقیم به کارگاه‌های صنعتی کوچک جهت انعکاس در دادخواست غرامت
 ۵- پیگیری مسئله خرید ماشین آلات و ابزار کار واحدهای خسارت دیده و مذاکره با سازندگان داخلی ماشین‌های تجاری و موزائیک سازی و درخواست قیمت فروش به منظور عقد قرارداد خرید

۶- تحویل تعدادی خودرو سواری وانت به ستادهای بازسازی صنایع استان‌های خوزستان و باختران
 ۷- تهیه ضوابط شناسایی کارگاه‌های خسارت دیده و ضوابط واگذاری ماشین به صاحب آن‌ها
 ۸- بازدید مسئول و چند نفر اعضای ستاد از استانهای باختران، ایلام، خوزستان به منظور بررسی مشکلات و ایجاد هماهنگی بیشتر با ستادهای بازسازی صنایع استان‌های فوق.

سازمان صنایع دستی ایران

۱- ایجاد ارتباط با جهاد سازندگی و واحد اشتغال بنیاد امور مهاجرین جنگی در جهت هماهنگی لازم و استفاده از امکانات و مقررات واحدهای مذکور در امر بازسازی
 ۲- خرید مواد اولیه شامل پشم، خامه، نخل و ابزار و وسایل کار و وسائط نقلیه برای اجرای برنامه ایجاد درآمد و اشتغال برای جنگ زدگان
 ۳- تدارک ۱۷۵۰ کیلو خامه قالی از فارس و باختر آن برای مصرف در استان‌های جنگی

۴- ارسال سه تار لوله نمره ۶ برای قالی و گلیم به استان کردستان
 ۵- توزیع ۳۶۶۸ کیلوگرم پشم حلاجی شده جهت ریسیدن به دست بین روستاییان منطقه گیلانغرب جانورود و کرند
 ۶- توضیح ۱۰۲۷ کیلوگرم خامه ای گلیم و قالی بین خانواده هایی که زیر پوشش طرح قالی بافی و گلیم بافی قرار گرفته اند
 ۷- بازی ۱۰۷ دستگاه دار قالی و گلیم بافی که در مجموعه اواخر دی ماه سال ۶۱ برای ۱۰۷ نفر در رابطه با قالی و گلیم بافی و ۴۹۱ نفر در رابطه با خامه ای ایجاد اشتغال گردیده و ۴۰ قطعه کلی تولید شده است.

۸- صد دستگاه دار قالی و گلیم ۵/۱ و دو زرع در استان خوزستان
 ۹- توزیع ۳۰ دستگاه دار قالی با مواد اولیه در خوزستان

ستاد بازسازی و نوسازی صنایع استان خوزستان

۱- بازدید از صنایع آسیب‌دیده شهرهای آبادان و خرمشهر
 ۲- تهیه میزان خسارات و نحوه بازسازی صنایع آسیب دیده شهرستان شوش
 ۳- بازدید از صنایع آسیب‌دیده سوسنگرد و تهیه مقدمات لازم برای بازسازی
 ۴- حل مشکلات مربوط به آب و برق کلیه صنایع در اهواز
 ۵- برآورد میزان خسارات وارده به کارخانجات یخ سازی علی شریفی موزاییک سازی حمادی آردسازی داوود بیت موزاییک سازی برادران رضایی و موسی سلطانی برنجکوبی و آردسازی محمدحسن هدایتی و طالب طرفی جلال

۱۰- بازسازی و راه اندازی کارخانه پایساز با همکاری مسئولین و کارگران متعهد کارخانه مذکور.
 ۱۱- بازسازی کارخانه لوله سازی خوزستان با همیاری مسئولین و کارگران متحد کارخانه.

سازمان صنایع ملی ایران

۱- اعزام گروه‌های مطالعاتی به مناطق جنگ زده به منظور راه اندازی واحدهای تحت پوشش سازمان
 ۲- شروع کار بازسازی کارخانه آجر و ماسه اهواز با ظرفیت ۱۵۰ قالب در روز
 ۳- پیگیری و برطرف نمودن مشکل مدیریت و راه اندازی خشک کن‌های واحد آجر گیلارد شوشتر.
 ۴- حل پاره ای از مشکلات کارخانه گچ رامهرمز و ارائه طرحی به منظور افزایش ظرفیت این واحد تا دو برابر
 ۵- همکاری با کمیته تدارکات وزارت بازرگانی در زمینه تامین آجر و سیمان مورد نیاز برای بازسازی مناطق جنگی.
 ۶- اعزام ۵۰ نفر به کارخانه صابون سازی پارس خرمشهر جهت تمیز کاری و تعمیر کاری
 ۷- تهیه طرح برای ایجاد سقف با استفاده از اسپایرول برای واحدهای پیش ساخته و ارائه آن به وزارت مسکن.
 ۸- بازسازی و راه‌اندازی کارخانه فارسیت اهواز با کمک مسئولین و کارگران واحد مذکور.

بانک صنعت و معدن

۱- اعزام گروه‌های مطالعاتی به مناطق جهت رفع اشکالات و راه اندازی واحدهای تحت پوشش.
 ۲- پیگیری و مشخص نمودن وضعیت مالکیت پاره ای از واحدهای تحت پوشش
 ۳- جمع آوری اطلاعات اساسی و کارشناسی در مورد ۲۰ پروژه خسارت دیده.
 ۴- تنظیم نحوه محاسبه عدم النفع‌ها و تهیه الگوی محاسبه عدم النفع‌ها در سیستم بانکی.
 ۵- پیگیری مجوزهای لازم از شورای اقتصاد و شورای پول و اعتبار برای شرایط توجیه کمک‌های مالی بانک به صنایع استان‌های جنگ زده از محل اعتبارات تبصره ۳.
 ۶- استقرار اکیپ فنی بانک در استان به منظور بازسازی و راه اندازی کارخانجات نیک نوش و پاریزان

سازمان صنایع کوچک

۱- تهیه لیستی از ماشین آلات و ابزار مورد نیاز کارگاه‌های مناطق خسارت دیده.
 ۲- تماس با اتحادیه ماشین سازان به منظور جلب همکاری آنها در تهیه ماشین آلات داخلی.
 ۳- پیشنهاد ضوابط مورد نیاز سازمان صنایع کوچک در رابطه با سقف کمک‌های بلاعوض به کارگاههای کوچک خسارت دیده

۳- اقدام نسبت به تامین ماشین آلات کارگاه‌های خسارت دیده نجاری استان کردستان.

تلاش برای کاهش خسارات جنگ

محمد جعفری (فرماندار آبادان): «جنگ که شد همه چیز بهم خورد. برنامه ریزی کردیم برای خروج مردم از شهر. شهرداری کلیه ماشین هایش را در اختیار مردم قرار داد که وسایلشان را بردارند و بروند. اتوبوس، کامیون. حتی از استانداری فارس برای اتوبوس فرستادند که ما اول بچه های پرورشگاه آیت الله قائمی را را سوار کردیم و به شیراز فرستادیم. در فلکه مجسمه ایستگاه اتوبوس گذاشته بودیم که مردم را سوار می کرد و به ماهشهر می رساند و برمی گشت. بعد که راه بسته شد مردم را به چوئبده می رساندیم. به مسوولین پمپ بنزین گفته بودیم هرکس بنزین می خواهد بدهد برود. چون ممکن بود پمپ بنزین بمباران شود. از شرکت نفت بشکه گرفتیم و پراز بنزین کردیم و در ایستگاه ۳ به مردم بنزین می دادیم. هرکس ماشین داشت رفت. به این ترتیب شهر را تا حدودی تخلیه کردیم. چون شهر هم بمباران می شد هم مورد اصابت خمپاره بود.» (۱۲)

محمد جعفری (فرماندار آبادان): «پالایشگاه را که می بینید هنوز سرپاست به این سادگی حفظ نشد. مهندس بود که سنگر می ساخت که تجهیزات را نگه دارد. موسی سوری از بچه های پالایشگاه مسوول شد که تجهیزات را از راه چوئبده ببرند، از جمله تجهیزات پالایشگاه کنگان که در پالایشگاه آبادان مانده بود. بعد از آن بچه های جهاد گفتند ما می توانیم جاده ای درست کنیم که خط محاصره را دور بنزیم. به این صورت که از خضر یک جاده می زنیم تا به کیلومتر ۱۷ جاده ماهشهر برسیم. جهاد خوزستان، فارس، تهران و اصفهان همکاری کردند و جاده را در کمتر از یک ماه درست کردند و پشت عراقی ها درآمدند. بعد از احداث این جاده شهرداری کامیون هایش را در اختیار پالایشگاه قرار داد تا تجهیزات را خارج کنند. دیگر کار آسانتر شده بود، می بردند امیدیه تخلیه می کردند.» (۱۳)

بازسازی خسارت های جنگ

جلیل بشارتی (مشاور بخش کشاورزی- روستایی نخست وزیر): «یکی از مسایل و مشکلات مهم ما بمباران شهری بود؛ دشمن پس از شکست های متعددی که در منطقه نبرد متحمل می شد به وسیله بمباران، جنگ را به پشت جبهه می کشید. قسمت هایی از ستاد به نام های امداد و نجات و بازسازی، وظیفه داشتند روی مناطق بمباران شده کار کنند. در مجموع دشمن حدود ۵۰۰ موشک به ایران شلیک کرد که تعداد ۲۰۰ موشک فقط به تهران شلیک گردید. هر بمب شعاع تخریبی داشت که در آن شعاع شیشه های منازل مردم شکسته می شد و ما باید فکری برای این مهم هم می کردیم. اولین کار این بود که بلافاصله پلاستیک هایی برای پوشاندن پنجره ها و عدم نفوذ سرما در اختیار مردم قرار می دادیم، کار دوم تهیه شیشه بود که کمیته امداد امام و اتحادیه شیشه تهران مسئول این کار بودند. حاج آقا استادی و حاج آقا قنبری رئیس اتحادیه شیشه تهران، این کار را

۶- بازسازی کارخانه حصیربافی با همت و همکاری برادران فنی سپاه شهر صنعتی البرز قزوین

۷- بازسازی کارخانه گاز اکسیژن آبادان با همت و همکاری برادران فنی سپاه شهر صنعتی البرز قزوین

۸- انجام پروژه گازرسانی شرکت رامین و راه اندازی دو دستگاه گازسوز توسط واحد فنی سپاه قزوین

۹- برطرف نمودن نوسانات برق کارخانجات آجر جیل و جنگیه

۱۰- اعلام آمادگی جهت بازسازی و راه اندازی کلیه سردخانه های آبادان و خرمشهر در صورت تفویض اختیار

۱۱- نظارت و پیگیری در کار بازسازی کارخانه آجر ماسه آهکی حمیدیه و صابون سازی پارس خرمشهر

۱۲- بازدید از سردخانه ۴۰۰ آقای سید کاظم علوی مجری در خرمشهر تهیه لیست ماشین آلات و لوازم مورد نیاز جهت امر بازسازی

۱۳- تحویل ماشین آلات مورد نیاز کارگاه نجاری آقای کاظم بغلانی در آبادان

۱۴- تهیه لیست خودروهای از بین رفته کارخانجات بلیط اهواز و مجتمع شیمیایی رازی

۱۵- تحویل یک دستگاه موتور پمپ ۴ اینچ به آقای حیدری در رابطه با بازسازی کوره های آجر

۱۶- کوشش در جهت برقراری مجدد توزیع سوخت کارخانجات و کوره های آجر که توسط اداره پخش شرکت ملی نفت ایران قطع شده بود و برقراری مجدد توزیع سوخت

۱۷- تهیه گزارش جامعی از خسارات وارده به کارخانه یخ شهید بهشتی خرمشهر و برآورد قطعات مورد نیاز برای بازسازی و شروع کار بازسازی کارخانه (گزارش اقتصادی، ۱۳۶۰: ۲۵۸)

۱۸- تحویل لوازم و ماشین آلات به صنایع منطقه به شرح زیر:

دشت آزادگان (ده دستگاه چرخ خیاطی با دینام به ده کارگر خیاطی) سه دستگاه پرس و سه دستگاه ساب بازوی به سه کارگاه موزاییک سازی و ۱۱ دستگاه سوخت پاش با فیکس پارت به دو واحد تولید آجر.

اهواز (دستگاه موتور پمپ ۴ اینچ به دو کوره آجر سنتی و یک دستگاه اره نواری و یک دستگاه خم کن به قرارگاه کربلا).

آبادان (یک دستگاه چرخ خیاطی به یکی از صاحبان خیاطی ها، یک دستگاه ماشین ریسندگی به یکی از نجاری های راه اندازی شده).

شوش (یک دستگاه چرخ خیاطی به یکی از کارگاه های خیاطی راه اندازی شد)

خرمشهر (دو دستگاه چرخ خیاطی به صاحبان حرف)

ستاد بازسازی و نوسازی کل صنایع استان کردستان

۱- تهیه لیست خسارات وارده به کارگاه آجرپزی و برآورد میزان خسارات وارده به کارگاه مزبور

۲- بررسی و برآورد خسارات وارده به کارگاه های آرد سازی شهرستان سقز و واحدهای یخ سازی و گچ پزی موجود در منطقه

ظرف دو سال تمام ساختمان های آسیب دیده و تخریب شده به حالت بازسازی شده و نوسازی شده و بهتر از سابق آماده شد و همه مردم اسکان پیدا کردند.» (۱۵)

محمد جعفری (فرماندار آبادان) اما به تفاوت نگاه مدیریت دولتی و چالش بر سر میزان دخالت دولت در انجام امور اجرایی اشاره دارد: «آن موقع خیلی این مسئله ما را اذیت می کرد. فرض کنید که اداره امور عشایر آمده بود و ساخت پل جاده عشایر را به صورت امانی داشت انجام می داد؛ یعنی بیشتر می گفتند که فقط امانی انجام بدهیم: جو این طور بود که می گفتند: دولت انجام بدهد؛ کارگر بگیرد، مصالح را بگیرد و امانی انجام دهد. این انرژی ما را می گرفت و یک روش غلطی بود. مثلا ستاد بازسازی، اول دولتی شکل گرفت؛ یعنی آمدند انبار درست کردند. تعداد زیادی ماشین سنگین آمد، امکانات دادند، مصالح، انبار درست کردند و همه اش را سیستم دولتی درست کرد؛ مسئولش یک مقدار بچه امی بود و یک خورده چپ فکر می کرد و دولت هم آن موقع چپ فکر می کرد. راننده گرفتند؛ شیشه بر گرفتند؛ بتونه کار شیشه بر، انبار، راننده وانت و فلان و فلان ... تمام امکانات و کارگر و مصالح را گرفتند تا دولتی انجام دهند. یک جا که می خواستند کاری بکنند، به جای اینکه یک هفته ای توسط مردم انجام شود، دو ماه طول می کشید؛ خب! مردم ناراضی می شدند. همچنین وانت وانت اسناد درست می شد! فساد ایجاد شده بود؛ مثلا راننده پولی می گرفت و یک سری مصالح هم جای دیگری می برد و استاندار بعدی که آمد یک مقدار فکرش راست بود به او گفتیم که اوضاع خراب است، مردم ناراضی هستند، هزینه ها بالا در می آیند دو برابر قیمت دارند پول می دهند، مشکل این است که همه کارها دارد دولتی اجرا می شود و مردم خارج از سیستم هستند، یک ماه بعد، در نیمه دوم سال شصت و دو. گفت: شما که این را فهمیدی باید خودت هم به عهده اش بگیری، بالاخره اجبار کرد و ستاد بازسازی را راه انداختیم و قائم مقام ایشان شدیم و شروع کردیم. در هر استانداری و بخشداری و ... چند کمیته تخصصی مختلف درست کردیم و گفتیم در هر جا که خسارت وارد شده برآورد کنید که مثلا اینجا چقدر خسارت خورده صورت جلسه کنید، و اگر لودر یا چیز دیگری هم نیاز داشتند، بنویسید که چقدر می خواهند و ما ارزاتر به آنها می دهیم. مصالح دولتی را هم به شهرداری دادیم و یک بانک مصالح درست کردیم و گفتیم اینها را بفروشید. به ملت هم گفتیم که شما خودتان شروع کنید؛ معمار بگیرید، بنا بگیرید و وقتی که پیشرفت کردید، قسط قسط چک را می دهیم، آن همه اسناد تبدیل شد به چک، بعد هم ملت شروع کردند؛ گفتیم اگر چیز فنی می خواهید، دفتر فنی بخشداری ها و شهرداری ها همه در اختیار شماست! مثلا بروید تقاضا کنید و برایتان نقشه می کشند، معمار هم خودتان بگیرید. یادم است، سرعت کارها که بالا رفت مثلا یک نفر می آمد و می گفت: دیوار خانه من ترک خورده، شما حساب کردید و مثلا چهارصد هزار تومان می خواهید به من بدهید اجازه می دهید که من کل ساختمان را خراب کنم و شما چهارصد هزار تومان را بدهید؟ گفتم: بله، چه اشکالی دارد. آن موقع می رفتند تعمیر می کردند اما الان ما پولی به آنها می دادیم و خودشان اختیار داشت که چه کار کند. یکی از

انجام می دادند. روزی آقای استادی به من زنگ زد و گفت، الماس ما برای برش شیشه ها تمام شده کاری بکن. الماس می بایست از خارج و به سرعت تأمین می شد بنابراین با هماهنگی هایی که با آقای طاهری و آقای ایرانبندی (ستاد مرکز) شد توسط مهدی هاشمی رفسنجانی الماس موردنیازمان از آلمان آورده شد. تأمین مواد غذایی، تأمین آب بوسیله تانکرهای سیار برای قطعی آب (که ما در آن زمان مجبور شدیم تعداد زیادی چاه حفر کنیم)، تأمین کیسول گاز و تأمین چادر از سوی هلال احمر و ... نیز از اقداماتی بود که در خصوص بمباران ها انجام می شد. مردم احساس می کردند که دولت پای کار است و شرایط کنترل می شود. به خاطر همین تهران را ترک نمی کردند.» (۱۴)

محمود امینی کافی (ستاد پشتیبانی جنگ استانداری تهران): «بلافاصله در همان محل که موشک خورده بود ستاد و امکانات کمک رسانی فراهم می کرد. وقتی یک موشک می خورد تا شعاع پانصد متر همه شیشه ها شکسته می شد. کمیته امداد در اسرع وقت تمام شیشه ها را رایگان نصب می کرد. حتی گاهی اتفاق می افتاد که در شبانه روز تا چهار بار به تهران حمله موشکی انجام می شد و کمیته امداد آمادگی داشت تا همه شیشه ها را نصب کند. برمی گردیم به آن ساختمان هایی که آسیب کلی دیده بود. با شهرداری تهران هماهنگ کرده بودیم که شهرداری تهران بلافاصله نخاله های تخریب ها را تخلیه کند و پروانه ساخت را تاحد زیر بنای قبلی بدون هزینه های جانبی برای این افراد صادر کند. اما اگر کسی مثلا دویست متر زیر بنا داشت و الان می خواست چهارصد متر بگیرد هزینه مازادش را باید می پرداخت. وقتی منطقه ای موشک می خورد کارشناس های ما یک نفره برای رسیدگی و گزارش کارشناسی نمی رفتند، چون ممکن بود یک نفر تابع احساسات شود و تحت تاثیر قرار بگیرد و یا تطمیع شود و رقم را بالا بنویسد. ما پنجاه نفر را به گروه های سه نفره تقسیم کرده بودیم. زمان هم برای هیچ یک از افراد مطرح نبود از صبح که می آمدند اگر لازم بود تا دوازده شب می ماندند و کار می کردند. عموما صادفانه و با انگیزه کار می کردند و هدف شان این بود که به مردم خدمت بکنند و مشکلات مردم را حل بکنند. مهندسین ناظر هم اعلام آمادگی کرده بودند که رایگان نظارت کار اینها را به عهده بگیرند و این نمونه نظارتی که به عهده می گرفتند جزء سهمیه شان هم منظور نمی شد. سعی می کردیم کار را به عهده خود مردم محول کنیم منتها با حمایت مبلغ خسارت را آتی به امور مالی گزارش می کردیم و پول در اختیارشان می گذاشتند. انبار ما هم مصالح در اختیار مردم می گذاشت. اتحادیه درودگران هم فعال بودند و هر جا که کاری بود، مثلا بایستی که می رفتند کمک می کردند می رفتند می ساختند، ولی نه با قیمت گزاف با همان قیمت مناسب می ساختند. اتحادیه آهنگران و آهن فروشان هم در کنار ستاد ما فعال بودند و این آسیب دیدگان را کمک می کردند. با اداره کل بازرگانی هم هماهنگ کرده بودیم که مصالحی را که ما برای این ساختمان ها می خواهیم سریع در اختیار بگذارند. عده ای بودند که به علت بالا بودن بین و یا هر علت دیگر توان هیچ کاری را نداشتند که ما بخواهیم به خودشان محول کنیم در اینجا کمیته امداد امام خیلی مؤثر بود. تقریبا

۹ درصد رشد صنعت آب و برق بود. همه اینها با عدد و رقم موجود است. چقدر درآمد کسب کردیم، چقدر فروختیم، چقدر تولید کردیم، چقدر مصرف سوخت داشتیم، همین الان متوسط رشد از اول انقلاب تا الان بالای هفت درصد است. شما حساب کنید در حالت تحریم و در حالی که پیمانکارها همه خارجی بودند. ساده ترین دکل های برق های ۶۳ کیلو ولت که دکل های کوچک ساده ای هستند، همه اینها دست پیمانکار خارجی بود. جالب است که در کردستان که کومله و دموکرات و کمونیست ها خیلی فعال بودند، پیمانکار از کشور کمونیست آورده بودند؛ من آمدم اول گفتم که خط ۶۳ کیلو وات فقط پیمانکار ایرانی. بعد ۱۲۳ کیلو وات، بعد ۲۳۰ کیلو وات، بعد ۴۰۰ کیلو وات. به مرور اتفاق افتاد. بعد آن موقع بیست کیلو وات، این هایی که بالای تیر چراغ برق می گذارند. این ها با کیفیت بسیار بسیار بد از خارج از کشور وارد می شد. ما این ها را شروع کردیم و در ایران اینها را ساختیم، بعد ۶۳ کیلو، بعد ۱۲۰، بعد ۲۳۰، بعد ۴۰۰ کیلو وات و الان داریم روی ۷۵۰ کیلو وات کار می کنیم و می توانیم صادر بکنیم. بعد سراغ نیروگاه ها رفتیم و نصب نیروگاه که اولین و ساده ترین آن، نیروگاه گازی است. ما برای اولین بار چند نیروگاه را رفتیم در شیروان نصب کردیم که یاد بگیرند. بعد گفتیم نصب نیروگاه گازی فقط با ایرانی ها. همه اینها در چهار سال انجام شد. بعد از آن، نصب نیروگاه بخاری شهید رجایی قزوین، اولین نیروگاه بخاری بود که به دست ایرانی ها نصب شد. بعد ساخت قسمت های مختلف نیروگاه را تا زمانی که من بوم داشتند می ساختند و بعد که من آمدم، ادامه داشت و ژنراتورهای هم در حال ساخت بود. این ها کارهایی بود که در زمان تحریم انجام شد. اگر تحریم هم نبود با ابتدایی ترین وسیله ها ما این کارها را فقط با عشق و علاقه انجام دادیم.» (۱۹)

نتیجه گیری

در پاسخ به بخش اول سوال تحقیق درباره ضرورتها و خدمات وزارت صنایع در پاسخ به نیازهای جنگ به روایت مدیران دولتی در قالب گفتگو با مطلعین مورد تحلیل قرار گرفت و می توان محورهای ضرورتهای وزارت صنایع در زمان جنگ تحمیلی را مواردی دانست که موجب وارد آمدن خسارات عمده به بخش صنعت و بقیه بخشهای کشور بوده اند که در دو محور کلی بدانها پرداخته شد که عبارتند از:

۱- برآورد خسارات مالی جنگ تحمیلی

۲- برآورد خسارات بخش صنعت و معدن در جنگ تحمیلی
مجموعه خسارات وارده بر کشور و بخش صنایع از مهمترین ضرورتهای وزارت صنایع در پاسخ به نیازهای جنگ تحمیلی میباشد که بدان پرداخته شد. (۲۰)

در پاسخ به بخش دوم سوال تحقیق درباره ضرورتها و خدمات وزارت صنایع در پاسخ به نیازهای جنگ به روایت مدیران دولتی در قالب گفتگو با مطلعین مورد تحلیل قرار گرفت و می توان محورهای خدمات وزارت صنایع در زمان جنگ تحمیلی را برشمرد:

اشتباهاتی که ما کردیم و سرمان کلاه رفت این بود که اقتصاد و مدیریت جنگ و بخصوص بازسازی را در سیستم دولتی انداختیم. همان ستاد بازسازی در چند سال بعدش به مجلس کشیده شد و در آن فساد ایجاد شده بود. اگر در زمان جنگ و جبهه یک مقدار دستمان بازتر می شد و مدیریت، مدیریت مردمی تری می شد، مطمئناً برنامه ریزی و کارها بهتر انجام می شد.» (۱۶)

ابراهیمی اصل (استاندار ایلام) نیز به وجود تفاوت قیمت‌های دولتی و بازار آزاد و شائبه شکل گیری رانت بخصوص در هنگام پرداخت خسارت به بخش خصوصی اشاره دارد: «استان ما استثنایی بود، بازسازی واحدهای مسکونی در زمان جنگ شروع شده بود و در استانهای مختلف روستاهای مختلف بازسازی شدند و دولت و نهادهای مختلف برای بازسازی منازل کمک می کردند. هر واحد مسکونی و هر ماشینی بمباران می شد و از جنگ خسارت می دید کمک می شد. آن زمان قیمت دولتی با قیمت آزاد تفاوت داشت. در بازار آزاد دو برابر قیمت دولتی کالاها به فروش می رفت (۱۷).
حواله ماشین در اختیار استانداران بود. خساراتی که در جنگ برای ما مشکلات ایجاد می کرد خسارات ماشین های سنگین بود که بخش خصوصی اعزام می کرد و در جنگ از بین می رفت. جبران این خسارت ها با دادن پول سخت بود. برآورد کردیم تریلی هایی که با این شکل از بین رفته بود و دولتی نبود و شخصی بود، جای آن چند حواله پیکان داده می شد تا خسارت صاف شود. از نظر پول نقد مشکل وجود داشت. بیشترین فشار برای خسارت ها مربوط به ماشین آلاتی بود که از بخش خصوصی از بیرون آمده بود و در جنگ از بین رفته بود.»

تلاش برای خودکفایی صنایع

شافعی (وزیر صنایع): «زمانی صد هزار تن پنیر مورد نیاز عموم همراه آب پنیر و نمک با کانتینرهای سردخانه دار و هزینه گزاف از خارج وارد می شد. گزارشی تهیه و برای تخست وزیر فرستادیم. ایشان که به موضوع حساس شده بود نشستی به اتفاق دکتر زالی وزیر وقت کشاورزی و همکارانش ترتیب داد. همکاران دکتر زالی به او گزارش داده بودند اگر اجازه احداث چنین کارخانه هایی داده شود. چون شیر کافی در کشور وجود ندارد، آن کارخانه ها به تدریج واردکننده شیرخشک خواهند شد و به این ترتیب صنعت نحیف گاوداری بیش از پیش آسیب خواهد دید. حرف ما این بود که شیر به قدر کافی در کشور تولید می شود، ولی سیستم جمع آوری وجود ندارد که آن هم قابل راه اندازی است. نخست وزیر پس از شنیدن استدلال های طرفین موافقت کرد از ارز در اختیار خود مبلغی حدود ۴۵ میلیون دلار به احداث کارخانه های صنعتی تولید پنیر اختصاص دهد. این اقدام و پیگیری های بعدی وزارت صنایع و دیگران باعث شد خیلی زود کشور نه تنها از واردات بی نیاز شود، بلکه مازاد ظرفیت نیز پیدا کند» (۱۸)

غفوری فرد (وزیر نیرو): «تقریباً تمام صنایع بدون استثنا بعد از انقلاب دچار رکود بودند، شاید تا سال ۱۳۷۰ هنوز صنایع مثل قیل از انقلاب نشده بودند. ولی صنعت آب و برق یک روز هم در رکود نبود و رشد خیلی سریعی هم داشت. آن چهار سالی که من بوم بالای

با قدرت و اقتدار بیافرینند و باعث ثبات کشور در منطقه و در عرصه جهانی و بین المللی باشد .
همچنین آنان میتوانند تاثیرات صنعت بر جنگ را در بازه بلند مدت مورد بررسی قرار دهند و مولفه های مهم در این زمینه که زمینه سازی تحقق چشم اندازهای بلند مدت تری است را به وجود آورند.

۱- اقدامات وزارت صنایع و معادن به منظور تقویت بنیه دفاعی کشور .

۲- فعالیت شرکتها در پاسخ به نیازهای جنگ تحمیلی

۳- اقدامات معاونت جنگ وزارت صنایع و معادن

۴- اعزام نیروی وزارت صنایع در دوران دفاع مقدس

۵- بازسازی و نوسازی صنایع بخش خصوصی توسط وزارت صنعت و معدن

۶- بازسازی و نوسازی واحدهای بزرگ صنعتی توسط وزارت صنایع

۷- اقدامات ستادهای بازسازی و نوسازی مناطق جنگ زده توسط وزارت صنایع

۸- تلاش برای کاهش خسارات جنگی

۹- بازسازی خسارات جنگی

۱۰- تلاش برای خودکفایی نظام

درباره خسارت جنگ بر بخش صنعت به شکل مستقیم و غیرمستقیم برآوردهایی انجام شده است و دستاوردهای صنعت نظامی در زمینه تولید ملزومات جنگی نیز مورد اشاره قرار گرفته است اما در زمینه مدیریت جهادی در وزارت صنایع در زمان جنگ، داده ها اندک و پراکنده بود و امید است در تحقیقات بعدی به آنها پرداخته شود.

پیشنهادات

درباره خسارت جنگ بر بخش صنعت به شکل مستقیم و غیرمستقیم برآوردهایی انجام شده است و دستاوردهای صنعت نظامی در زمینه تولید ملزومات جنگی نیز مورد اشاره قرار گرفته است اما در زمینه مدیریت جهادی در وزارت صنایع در زمان جنگ، داده ها اندک و پراکنده بود و امید است در تحقیقات بعدی به آنها پرداخته شود.

به طور کلی موضوع صنعت و جنگ از دو رویکرد بسیار حائز اهمیت میباشند و لازم است در آنها پارادایمها و دیدگاه های جدیدی به وجود آید و از منظرهای مختلف و متفاوت و متنوع به این دو موضوع نگریسته گردد .

محققان میتوانند تاثیرات جنگ بر صنعت را در بازه کوتاه مدت مورد بررسی قرار دهند و از لحاظ آسیب شناسی ، موقعیتهای مشابه را پیش بینی نموده و از بروز حوادث این چنینی جلوگیری به عمل آورند .

همچنین آنان میتوانند تاثیرات جنگ بر صنعت را در بازه بلند مدت مورد بررسی قرار دهند و مولفه های اساسی رشد و پیشرفت کشور را استخراج نموده و با الگوسازی و شبیه سازی ، نهضتی را به وجود آورند که بدون ایجاد شرایط جنگی ، همواره بتوان تاثیرات مثبت شرایط سخت را به وجود آورد .

همچنین محققان میتوانند تاثیرات صنعت بر جنگ را در بازه کوتاه مدت مورد بررسی قرار دهند و شرایط مختلفی را که به وجود می آید و باعث میگردد کشور عزیزمان ایران مطمح نظر دشمنان گردد شناسایی کامل شده و جلوی هر گونه ضعیفی ساختاری از کشور ایران گرفته شود تا همواره مولفه هایی را استخراج نماییم که زیرساختهای

References

1. Droudy, Massoud; 1396, Conceptual Critique of the book Government, Oil and Industrialization in Iran A Failed Narrative of Iran's Industrial Policy, Critical Research Journal of Humanities Texts and Programs, Consecutive 52 (March 2017), pp. 97-112
2. Ahangari, Abdolmajid; Khorramzadeh, Azin; 2012, The effect of changes in economic structure on Iran's GDP: with emphasis on production, exports and labor productivity, Quantitative Economics Quarterly, Ninth Year No. 1 (32, Spring 2012), pp. 71-86
3. Alnasrawi ~ a. (1986) economic consequences of the iraq-iran war: third world quarterly-vol8-no3-jul1986.
4. Giddens, Anthony, Bardsal, Karen (2007). Sociology. Translated by Hassan Chavoshian, Tehran: Ney Publishing.
5. Crasswell, John. (1394). Qualitative scanning and research design: choosing from five approaches. Translated by Hassan Danaeifard and Hossein Kazemi. Tehran: Saffar: Ishraqi, second edition
6. Kamali, Yahya (1397) Methodology of content analysis and its application in public policy studies. Public Policy, Volume 4, Number 2, 208-189
7. Eskandari, Ali Asghar (2001), Report on Eight Years of Holy Defense, Mobarakeh Steel Complex, Isfahan,
8. Hekmatian, Askar (1367). Reconstruction and renovation of war-torn areas, Deputy Minister of Economic Affairs of the Program and Budget Organization, Macroeconomic Office.
9. Anderson, James, (2006) Introduction to Public Policy, translated by Kiomars Ashtrian, Culture and Thought Quarterly, Fifth Year, No. 18.
10. Iman, Mohammad Taqi (2014). Qualitative Research Methodology, Qom: Research Institute and University, Second Edition.
11. Abrahamian, Yervand. (1998) Iran between the two revolutions, an introduction to the sociology of contemporary Iran, Translators: Ahmad Golmohammadi, Mohammad Ebrahim Fattahi Valilaei, Tehran: Nashr-e Ney.
12. Biro Allen (2001) Culture of Social Sciences, translated by Baqer Sarukhani. Tehran: Kayhan, fourth edition,
13. Baker, Therese L (1373) How to conduct social research, translated by Houshang Naebi. Tehran: Ney Publishing.
14. Jalali, Tara; 1396; Sense of Spatial-Spatial Belonging of Regions in Post-War Reconstruction / Case Studies: Post-World War II Europe and Sacred Defense, Crisis Prevention and Management Knowledge Quarterly, Year 7 No. 3 (Fall 2017), pp. 225-238
15. Jamshidi, Mohammad Hussein; Darabi, Goltab; 1389; China's Foreign Policy Toward the Iran-Iraq War, Defense Policy Quarterly, Seventy-seven (Fall 2010), p. 31
16. Young Shahraki, Maryam; 1392; Intensifying Security: US Foreign Policy and the Iran-Iraq War (1980-1988), Year 3, No. 4, p. 57.
17. Hayat Moghadam, Amir (2009) The strategies of the Islamic Republic of Iran in the imposed war and its application in the future. Tehran: University and Higher Institute for National Defense and Strategic Research, Publications.
18. Rezaian, Mehdi; 2008, Strategies and Goals of the Western Media War against the Islamic Republic of Iran, Communication Research Quarterly, 55 (Autumn 2008), p.81
19. Abedi Jafari, Hassan; Taslimi, Mohammad Saeed; Faqih, Abul Hassan; Sheikhzadeh, Mohammad (2011) Theme Analysis and Theme Network; A simple and efficient way to explain patterns in

qualitative data, Strategic Management Thought, pp. 10: 151-1998.

20. Fawzi Tuyserkani, Yahya (2005). Political and social developments after the Islamic Revolution (1978-1980). Volume II. Tehran: Imam Khomeini Publishing House, Orouj Publishing Institute.